

ความรับผิด เกิดขาดในกฎหมายลักษณะละเมิดของไทย

ทฤษฎีที่ใช้

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ เรื่องทฤษฎีความรับผิดเกิดขาดในทางละเมิดว่าทฤษฎีความรับผิดเกิดขาดในทางละเมิดมี ๒ ทฤษฎีคือ ทฤษฎีที่ใช้ในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และทฤษฎีที่ใช้ในระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law) สำหรับประเทศไทยใช้ทฤษฎีของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติถึงประเภทต่าง ๆ ของความรับผิดเกิดขาดไว้ในบรรพ ๒ ลักษณะ ๕ เรื่องละเมิด และได้บัญญัติถึงเหตุยกเว้นความรับผิดไว้ในกฎหมายมาตรานั้น ๆ ด้วย โดยยอมยกเว้นความรับผิดในกรณีเกิดจากเหตุสุดวิสัย และกรณีที่จำเลยได้ใช้ความระมัดระวังดีแล้ว ซึ่งเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายโดยทั่วไป ตรงกันข้ามกับกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ มีเหตุยกเว้นความรับผิดมากมายสุดแต่ศาลที่พิจารณาก็แต่ละคดีจะสร้างข้อยกเว้นขึ้นมา เพราะในระบบกฎหมายดังกล่าวถือว่าศาลเป็นผู้สร้างหลักกฎหมายโดยคำพิพากษาของศาล การที่กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายซึ่งรวมทั้งประเทศไทยยอมยกเว้นความรับผิดเฉพาะ ๒ กรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายเชื่อว่าหากจำเลยได้ใช้ความระมัดระวังในการดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายอย่างดีแล้ว ความเสียหายก็จะไม่บังเกิดขึ้น จึงได้วางหลักว่าจำเลยจะต้องรับผิดในกรณีที่ตนมิได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอเท่านั้น ซึ่งเป็นการวินิจฉัยความรับผิดของจำเลยโดยการนำทฤษฎีความผิดมา เป็น เครื่องวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิดของไทยได้ร่างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ อันเป็นระยะเวลาที่ทฤษฎีความรับผิดเมื่อมีความผิด (Liability with fault)

กำลังได้รับความนิยมแพร่หลายอยู่ ประเทศไทยจึงรับหลักทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการร่าง
 กฎหมายลักษณะละเมิดด้วย ส่วนทฤษฎีความรับผิดโดยไม่มีความผิด (Liability without
 fault) เพิ่งแพร่หลายภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสภาพ
 สังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความเจริญทางเครื่องจักร โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น
 มากมายและอุบัติเหตุได้เกิดขึ้นจากเครื่องจักร เหล่านี้ โดยที่มิได้เกิดจากความผิดของบุคคล
 หนึ่งบุคคลใด จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายกำหนดความรับผิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยบุคคลนั้น
 มิได้กระทำความผิด ซึ่งกฎหมายเช่นนี้เรียกว่ากฎหมายสังคม แม้กระนั้นก็ตามก็ยังมี
 บทมาตราบางมาตราที่รับเอาหลักความรับผิดเด็ดขาดหรือทฤษฎีรับภัยเข้ามา เช่นมาตรา
 ๔๒๕ และมาตรา ๔๒๖ อันเป็นเรื่องความรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น
 หรือที่เรียกว่า Vicarious Liability อันอยู่ในความหมายของความรับผิดเด็ดขาด
 อย่างกว้าง มาตรา ๔๓๐ และมาตรา ๔๓๑ อันเป็นเรื่อง Vicarious Liability
 เช่นกัน แต่มีข้อยกเว้นให้พิสูจน์ปฏิเสธความรับผิดได้ ส่วนมาตรา ๔๓๓ จนถึงมาตรา
 ๔๓๗ ก็เป็นเรื่องความรับผิดเด็ดขาดจากผู้ครอบครองทรัพย์สินสิ่งของ ซึ่งก็ให้พิสูจน์หักล้าง
 ข้อสันนิษฐานของกฎหมายได้เช่นกัน อันตรงกับหลักคดี Rylands V. Fletcher ของ
 อังกฤษนั่นเอง

ความรับผิดเด็ดขาดในความหมายอย่างแคบ คือกันเอา เรื่องความรับผิดในผล
 แห่งละเมิดอันเกิดจากการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) ออกไป
 คงเหลือแต่ความรับผิดโดยที่ไม่มีบุคคลใดก่อความผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่ง
 จะได้อธิบายตามลำดับต่อไป

ประเภทความรับผิดเด็ดขาดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อาจแบ่งประเภทความรับผิดเด็ดขาด
 ออกได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑. ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์
๒. ความเสียหายเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น

- ๓. ความเสียหายเกิดจากของตกลงหรือทิ้งข้างจากโรง เรือน
- ๔. ความเสียหายเกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินคราย

- ๑. ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์
 - ก. ความทั่วไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๓ บัญญัติว่า

"ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่า เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่เสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาคาชนิสัยและนิสัยของสัตว์ หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นยอมจะคงเกิดขึ้น ทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้เฝ้าหรือยักสัตว์นั้น โดยละเมิด หรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเฝ้าหรือยักสัตว์นั้น ๆ ก็ได้"

อันที่จริงความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ก็เป็นความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินหรือวัตถุสิ่งของเหมือนกัน เพราะสัตว์ก็เป็นทรัพย์สินหรือวัตถุสิ่งของอย่างหนึ่ง แต่สัตว์ย่อมแตกต่างกับทรัพย์สินหรือวัตถุสิ่งของอื่น ก็เพราะเป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตจิตใจ เคลื่อนไหวได้อย่างเดียวกับมนุษย์ บางครั้งก็สามารถควบคุมตัวเองได้ ปัจจุบันนี้สัตว์มีบทบาทอย่างสำคัญในความเป็นอยู่ และชีวิตประจำวันของมนุษย์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๓ มิได้หมายความว่าสัตว์กระทำละเมิด เพราะผู้ที่จะกระทำละเมิดได้ จะต้องเป็นมนุษย์เท่านั้น แต่ถ้าเป็นเรื่องที่สัตว์

ก่อกวนเสียหายขึ้น กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ
 ต้องรับผิดชอบโดยผู้ต้องรับผิดชอบไม่จำต้องกระทำ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และโดย
 เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไม่คงพิสูจนเลยว่าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความผิด
 ของตนหรือไม่ อนึ่ง การที่สัตว์ที่มีเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาแทนเจ้าของไปกระทำ
 ความเสียหายให้กับบุคคลอื่นก็เท่ากับ เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาได้ร่วมกระทำความ
 เสียหายด้วย กล่าวคือ เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษานั้นได้บกพร่องในความดูแลรักษา
 สัตว์ที่ตน เป็นเจ้าของหรืออยู่ในความดูแลของตน จึงจำเป็นที่จะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน
 ให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสัตว์นั้น

คำว่า "ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์" เข้าใจได้กว้างขวางมาก คือถ้า
 สัตว์มีส่วนในการก่อความเสียหายแล้ว ก็อยู่ในความหมายที่ว่าความเสียหายเกิดขึ้น
 เพราะสัตว์ไม่ว่าสิ้น แม้ทั้งที่สัตว์ไม่ได้เคลื่อนไหวหรือพยายามทำอะไร เพียงแต่สัตว์ เป็น
 พาหะแห่งโรคติดต่อ หรือก่อความรำคาญให้เพื่อนบ้านก็เป็นความเสียหายเกิดขึ้นเพราะ
 สัตว์แต่อย่างใดก็จะต้องมีส่วนที่ เป็นการกระทำของสัตว์ที่ทำให้เกิดความเสียหาย สัตว์
 ที่ไม่เคลื่อนไหวยอมไม่มีส่วนที่ เป็นการกระทำของสัตว์ คนเดินถนนหรือยานพาหนะไปชน
 เข้า เกิดความเสียหาย ไม่ใช่กรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ เมื่อมีการกระทำ
 ของสัตว์แล้ว สภาพแห่งความเสียหายนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้หลายทาง เช่นการที่สัตว์ทำร้าย
 ทำให้เกิดบาดเจ็บ การที่สัตว์เห่าหอนจนเกิดความเดือดร้อนรำคาญ ก็เป็นความเสียหาย
 ที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ ความเสียหายอาจก่อให้เกิดแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของหรือต่อสัตว์
 ด้วยกันเอง ซึ่งเป็นของบุคคลอื่น แต่ถ้าสัตว์ที่ก่อความเสียหายขึ้นนั้นอยู่ในบังคับของคน
 เช่นผู้ขี่ม้าหรือขี่รถม้า ไปชนคนอื่น หรือบังคับให้ลิงขึ้นต้นไม้พร้าว หรือเล่นละคร บังคับให้

สุนัข เลนกายกรรม ฯลฯ ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะความจงใจหรือประมาท เลินเลอ ย่อมต้องบังคับกันตามมาตรา ๔๒๐ ไม่ใช่มาตรา ๔๓๓

คำว่า "สัตว์" ตามกฎหมายไทย ไม่ได้จำแนกว่า เป็นสัตว์พื้นบ้าน หรือสัตว์ป่าคร่ำยดังกฎหมายต่างประเทศ ^๒ ดังนั้น ตามกฎหมายไทย เจ้าของหรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของจึงสามารถนำสืบหลัก เลี้ยงความรับผิดชอบได้

คำว่า "เจ้าของ" หมายถึงผู้มีกรรมสิทธิ์ในสัตว์นั้น และความตอนท้ายของ มาตรา ๔๓๓ วรรคแรก แสดงให้เห็นว่า เจ้าของสัตว์จะต้อง เป็นผู้เลี้ยงรักษาสัตว์นั้นด้วย เพราะโดยข้อเท็จจริง เจ้าของสัตว์อาจไม่เป็นผู้เลี้ยงรักษาก็ได้เช่นกัน เจ้าของสัตว์ให้ผู้อื่นเช่าหรือยืมสัตว์ไป หรือสัตว์ถูกยึดเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของเจ้าของสัตว์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ในกรณีที่ไม่มีการรับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของสัตว์ แต่สัตว์นั้นหลงทางหรือเพิกทอดไป จะถือว่า เจ้าของสัตว์มิได้เลี้ยงดูรักษาสัตว์นั้นไว้หาได้ไม่ เพราะสิ่งหาหมักรับจะกลายเป็นทรัพย์ไม่มีเจ้าของก็ต่อเมื่อเจ้าของสิ่งหาหมักรับ เลิกครอบครองทรัพย์ด้วยเจตนาสละกรรมสิทธิ์เท่านั้น ทรัพย์ใดที่เจ้าของสัตว์ยังไม่เลิกครอบครองด้วยเจตนาสละกรรมสิทธิ์แล้ว สัตว์นั้นก็ยังเป็นสัตว์มีเจ้าของอยู่ จึงยอมถือว่าอยู่ในระหว่างการเลี้ยงดูรักษาของเจ้าของสัตว์นั่นเอง แต่ถ้าสัตว์ก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นแล้ว เจ้าของ เลิกครอบครองด้วยเจตนาสละ-

ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า ๔๔ - ๔๕.

^๒ เยอรมัน แยกพิจารณา เป็นสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยง อังกฤษแยก เป็นสัตว์คร่ำยหรือสัตว์เชื่อง อเมริกันแยก เป็นสัตว์ซึ่งตามธรรมชาติไม่เป็นอันตรายต่อคนเลย ปศุสัตว์ซึ่งเจ้าของหรือผู้ดูแลรักษาไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่จะรู้ว่าสัตว์นั้นมีนิสัยผิดปกติ และสัตว์ที่คร่ำยเป็นอันตรายต่อมนุษย์ กฎหมายต่างประเทศกำหนดให้ เจ้าของหรือผู้ดูแลรักษาต้องรับผิดชอบในกรณีที่ เป็นสัตว์ป่าคร่ำยโดยวิสัยอยู่แล้ว Prosser, Law of Torts, p. 499. พจน ฟูปะปกม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด, หน้า ๓๗๒-๓๗๓, และ วารี นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดจัดการงานนอกสิ่งลาภมิควรได้, หน้า ๒๓๖ - ๒๓๗.

กรรมสิทธิ์ กลายเป็นสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ ผู้ละกรรมสิทธิ์ก็ยอมต้องรับผิดชอบนั่นเอง เพราะ
ขณะสัตว์เกิดความเสียหายนั้น ยัง เป็นสัตว์ที่มีเจ้าของอยู่^๑

คำว่า "บุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์" หมายความว่ารับหน้าที่การเลี้ยงรักษาสัตว์ มีใจหมายถึงว่าต้องเลี้ยงดูให้อาหารกันจริง ๆ ฉะนั้น เมื่อรับสัตว์มาแล้ว ยังไม่ถึงเวลาให้อาหาร สัตว์ไปก่อความเสียหายก็ต้องรับผิดชอบหรือรับไว้ เพื่อทำประโยชน์อย่างอื่นก็ยอมถือว่า เป็นการรับเลี้ยงรักษาเหมือนกัน แม้จะยังไม่ถึงเวลาให้อาหาร เช่นรับหมูไว้สัก ๑ - ๒ ชั่วโมงก็จะเอาไปฆ่า ยังไม่ถึงเวลาฆ่า หรือให้อาหาร หมูเกิดหลุดไปทำความเสียหายก็ต้องรับผิดชอบ ส่วนคำว่า "แทนเจ้าของ" นั้นมีความหมายอย่างธรรมดา หมายถึงเจ้าของสัตว์นั้นไม่ได้เลี้ยงดูรักษาสัตว์เอง แต่มีบุคคลอื่นเลี้ยงรักษาไว้ให้ ภัยเหตุผู้ถูกลักหรือยักยอกหรือฉ้อโกงสัตว์มาอาจต้องรับผิดชอบ เมื่อสัตว์นั้นก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่นในระหว่างที่อยู่ที่ในการเลี้ยงรักษาของตน^๒

อนึ่ง เจ้าของจะพ้นความรับผิดชอบเมื่อผู้รับภาระเลี้ยงและรักษาสัตว์คัดขาดไปจากเจ้าของชั่วคราวระยะเวลาที่ตกลงให้เลี้ยงแทนและจะต้องมีการส่งมอบสัตว์ให้ไปอยู่ในอารักขาของผู้รับเลี้ยงแทน ดังเช่นกรณีฝากทรัพย์มีใช้กรณีใช้แรงงานในการเลี้ยงซึ่งภาระในการเลี้ยงและเก็บรักษายังอยู่ที่เจ้าของสัตว์ หากสัตว์ไปก่อความเสียหายในระหว่างที่ผู้เลี้ยงนำไปเลี้ยง เจ้าของสัตว์ยังคงรับผิดชอบ และแม้จะไม่มีค่าแรงงานก็ยิ่งถือว่ารับเลี้ยงรักษา^๓

^๑ โฟจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด

หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

^๓ พจน ภูษปาคม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด, หน้า ๓๗๗.

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่เจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๔๙๓/๒๔๙๕ จำเลยที่ ๒ ใ้รับมอบให้เลี้ยงช้างของ
จำเลยที่ ๑ ช้างของจำเลยที่ ๑ ใ้แก่แห่งช้างของโจทก์ตาย ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่า
จำเลยที่ ๑ - ๒ มีค่าแรงงานแก่กัน เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ ๒ เป็นตัวแทนหรือ
ลูกจ้างของจำเลยที่ ๑ ต้องอาศัยมาตรา ๔๓๓ ว่าเจ้าของหรือผู้เลี้ยง เป็นผู้รับผิดชอบ
จำเลยที่ ๑ มอบให้จำเลยที่ ๒ ไปเลี้ยง จำเลยที่ ๒ ต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๘๘๕/๒๕๑๐ เจ้าของมอบให้บุตร เอาช้างไปเลี้ยงและรับ
จ้างเองโดยเจ้าของมิได้เกี่ยวข้อง ช้างไปทำความเสียหาย เจ้าของไม่ต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่เจ้าของต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๑๐๖๗/๒๔๙๖ จ้างควาญช้างให้เลี้ยงช้างและคุมไปทำงาน
ที่รับจ้าง ช้างไปทำลายทรัพย์สินคนอื่นเสียหาย ผู้จ้างยังต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๑๐๐๖/๒๕๑๐ เจ้าของช้างให้บุตร เอาช้างไปรับจ้างลาก
ไม่เป็นการทำแทนเจ้าของ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๕๕๑/๒๕๑๐ เจ้าของจ้างลูกจ้างเลี้ยงกระบือ ลูกจ้างนำ
กระบือคุไปใกล้บ้านคน กระบือวิ่ง เข้าขวิดขาคนที่บ้านนั้น เจ้าของต้องรับผิดชอบ

ถ้าสัตว์นั้นมีทั้งเจ้าของและผู้รับเลี้ยงรักษาแล้ว มีปัญหาว่าผู้ใดจะเป็นผู้
รับผิดชอบ เป็นที่เห็นได้ว่า ถ้ามีบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของแล้ว เจ้าของก็มีไช
เป็นผู้เลี้ยงรักษาสัตว์อยู่ในตัว เจ้าของจึงไม่ต้องรับผิดชอบ เมื่อใดไม่มีผู้รับเลี้ยงรักษา
เจ้าของสัตว์ต้องรับผิดชอบ ตามมาตรา ๔๓๓ นี้ อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบก็คือ ผู้ครองสัตว์
ในขณะที่สัตว์ไปทำความเสียหาย หมายความว่าสัตว์อยู่ก็ไม่มีใคร ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้คา
สินใหม่ทดแทนผู้เสียหายไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าของสัตว์ และผู้รับ
เลี้ยงรักษาสัตว์ทั้งสองคนได้ คงเรียกร้องได้จากผู้ที่ครองสัตว์ ในขณะที่สัตว์ไปทำความ

เสียหายเท่านั้น และแม้จะเลือกฟ้องก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน ๑

ข. ข้อยกเว้นความรับผิด

ความรับผิดตามมาตรา ๔๓๓ นี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับ
รักษาสัตว์แทนเจ้าของจะต้องพิสูจน์ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแล้ว ซึ่งพอจะ
แยกได้ดังนี้

๑. ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาทามชนิดและนิสัยของ
สัตว์ "ชนิด" หมายถึงประเภทของสัตว์ เช่นสัตว์ป่า หรือสัตว์เลี้ยง "นิสัย" หมายถึง
ลักษณะนิสัยของสัตว์ เช่นดุร้าย หรือเชื่อง อย่งใดจึงเรียกว่าสมควรแก่การเลี้ยง
การรักษาทามชนิดและนิสัยของสัตว์นั้นต้องดูเป็นเรื่อง ๆ ไป

๒. ความระมัดระวังตามพฤติการณ์อย่างอื่น เช่น เกิดมีพายุพัดจัดขณะไล่
ก่อนฝูงกระบือ ฝูงกระบือตกใจวิ่ง เตะลิกเข้าไปทำให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย เป็นต้น ๒

ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ
ละเมิด, หน้า ๑๐๒ - ๑๐๕, และจิก เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะ
ละเมิด, หน้า ๒๐๘. มีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่ วารี นาสกุล, คำอธิบาย
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสิ่ง ล่ามสมควรได้,
หน้า ๒๔๐ มีความเห็นว่าตามหลักการร่างกฎหมายนั้น เมื่อผู้ร่างประสงค์จะให้
ผู้ใดรับผิดชอบหรือเห็นความสำคัญของผู้ใดก่อน ก็มักจะบัญญัติโดยเอาบุคคลนั้นขึ้นก่อน
ดังนั้น ในกรณีนี้ควรต้องพิจารณาความผิดของเจ้าของก่อน ต่อเมื่อไม่อาจเอาผิด
เจ้าของได้ จึงพิจารณาความผิดของผู้รับเลี้ยงรับรักษา ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็น
แรกว่า สัตว์อยู่กับใครในขณะไปทำความเสียหาย ผู้นั้นต้องรับผิด.

๒ วารี นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด
จัดการงานนอกสิ่ง ล่ามสมควรได้, หน้า ๒๔๓.

๓. ความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น เช่นเอาจระเข้มาเลี้ยงไว้ในบ่อที่จระเข้ขึ้นมาไม่ได้ ต่อมาเกิดอุทกภัยน้ำท่วมทั่วไป ทำให้จระเข้หลุดออกมากัดคนตาย เจ้าของจระเข้ไม่ต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาที่ต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษากฎีกาที่ ๑๐๒๖/๒๔๖๕ การที่บุคคลที่เลี้ยงสัตว์ธรรมดา เช่นสุนัข ใวนั้น เมื่อสัตว์ไปทำร้ายคนอื่น ผู้เลี้ยงจะรับผิดชอบ เมื่อตนรู้ว่าสัตว์ของตนมีนิสัยดุร้าย ธรรมดา

คำพิพากษากฎีกาที่ ๔๖๗/๒๔๘๒ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๓ เป็นหน้าที่ของผู้เป็นเจ้าของสัตว์จะพิสูจน์ว่าได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาทามชนิดและนิสัยของสัตว์นั้น ๆ แล้ว ช้างของจำเลยตกมันเต็มทีถ้าไต่บ้นคนเป็นไลอาละว่าคันทันที่ ช้างของจำเลยได้เพนพานอยู่ในละแวกบ้านไม่น้อยกว่า ๒๐ วัน จำเลยเป็นแตกอยเฝ้าดูแลในเวลากลางวันห่าง ๆ เพราะเข้าใกล้ไม่ได้ ส่วนในเวลากลางคืน หาเฝ้าดูแลไม่ เมื่อปรากฏว่าช้างของจำเลยได้ทำร้ายผู้อื่นตาย จำเลยจึงได้ใช้วิธียิงฆ่าช้างและจับได้ จะว่าจำเลยได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาทามชนิดและวินัยของสัตว์แล้วไม่ได้

คำพิพากษากฎีกาที่ ๒๔๔๔/๒๔๒๓ สุนัขหลมหนือออกไปไต่ขณะจำเลยเปิดประตู สุนัขจึงออกไปกัดโจทก์ แสดงว่าจำเลยมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการเลี้ยงดูสุนัข จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์

ค. สิทธิไล่เบี้ย

ตามมาตรา ๔๓๓ วรรค ๒ บุคคลที่ต้องรับผิดชอบจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บุคคลผู้เร้าหรือยั่วสัตว์นั้นโดยละเมิดหรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นๆ ก็ได้ หมายความว่า เจ้าของสัตว์หรือบุคคลที่รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของ จะต้องมีความรับผิดชอบ เมื่อต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายแล้ว จึงมาใช้สิทธิไล่เบี้ย เอาจากบุคคลหรือเจ้าของสัตว์อื่นที่มาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นอีกค่อหนึ่ง หากยัง

ไม่ใช่ค่าสินไหมทดแทนไป ก็จะใช้สิทธิไล่เบียดไม่ได้ อนึ่ง หนี้ของเจ้าของสัตว์หรือผู้รับ
 เลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของสัตว์กับหนี้ของบุคคลหรือเจ้าของสัตว์ที่มา เราหรือยิวสัตว์นั้น
 มีไขหน้ร่วมกัน เพราะเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของสัตว์นั้น ต้องรับ
 ผิดคอยู่เสียหาย ส่วนบุคคลหรือเจ้าของสัตว์อื่นที่ เราหรือยิวสัตว์ต้องรับผิดชอบ เจ้าของสัตว์
 หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของสัตว์^๑ และในเรื่องสิทธิไล่เบียดนี้
 นักกฎหมายส่วนมากมีความเห็นว่า เมื่อ เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทน
 เจ้าของสัตว์ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เสียหายแล้ว สามารถไล่เบียดเอาจากบุคคลหรือ
 เจ้าของสัตว์อื่นที่ เราหรือยิวสัตว์นั้นได้ เต็มทั้งจำนวน^๒ แต่มีนักกฎหมายบางท่านมี
 ความเห็นว่าบทบัญญัติ เรื่องสิทธิไล่เบียดนี้ไม่น่าจะมีที่ใช้ เพราะหากได้มีการ เราหรือยิว
 สัตว์จริงแล้ว ตัวเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ที่ก่อความเสียหายก็ไม่น่าจะ
 ต้องรับผิด โดยเขายอมจะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายยอมจะต้อง เกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความ
 ระมัดระวังแล้ว อย่างไรก็ตามหากจะมีการไล่เบียดกันจริง ๆ แล้ว น่าจะต้อง
 ปราบกฏว่า เจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาก็ขาดความระมัดระวังเช่นกัน เขาก็มี
 ความผิดอยู่ด้วย ทำให้เข้าใจว่าการไล่เบียดเอาจากบุคคลภายนอกน่าจะ เรียกเอาได้ไม่
 เต็มจำนวนเท่าที่ตนถูกบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย^๓ ผู้เขียนเห็นด้วย

^๑ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด,
 หน้า ๑๐๘ - ๑๐๘.

^๒เรื่องเดียวกัน, และ จิตติ คิงส์กัณฑ์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 บรรพ ๒ มาตรา ๓๕๔ ถึง ๔๕๒ ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า ๒๗๕, วารีนาสกุล
คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด จักการงานนอกสิ่ง ลากมีควรได้
 หน้า ๒๕๗. เข้าใจได้ว่ามีความเห็นเช่นเดียวกัน.

^๓จิต เศรษฐบุศกร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด, หน้า ๒๒๑-๒๒๒.

กับความเห็นแรกว่า เจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของสัตว์ เมื่อ ไซ้คิไซ้คาสินใหม่ทดแทนให้เสียหายแล้ว สามารถไล่ เบียดเอาจากบุคคลหรือ เจ้าของ สัตว์อื่นที่เราหรือยิวสัตว์นั้นได้ เต็มทั้งจำนวน

๒. ความเสียหายเกิดจากโรง เรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น

ก. ความทั่วไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕๓๔ บัญญัติว่า

"ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรง เรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ตี หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอก็ตี ทานนายผู้ครอง โรง เรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จำต้องไซ้คาสินใหม่ทดแทน แต่ตามสมควรไซ้ ไซ้ความระมัดระวังตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียหาย ฉะนั้นแล้ว ทาน นายผู้ เป็นเจ้าของ จำต้องไซ้คาสินใหม่ทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ให้ไซ้บังคับได้ตลอดถึงความบกพร่อง ในการปลูกหรือคำจุนคนไม้หรือกอไผ่ด้วย

ในกรณีดังกล่าวมาในสองวรรคก่อนนั้น ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ควรรับผิดชอบ ในการก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยไซ้ ทานนายผู้ครองหรือเจ้าของจะไซ้สิทธิ ได้เบียดเอาแก่ผู้นั้นก็ได้"

ตามมาตรานี้ หมายถึงความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรง เรือนหรือสิ่ง ปลูกสร้างอย่างอื่นก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไว้ไม่เพียงพอ โดยมี ความสัมพันธ์ระหว่างความเสียหายกับความชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอนั้น เท่านั้น ก็ต้องรับผิดชอบแล้ว ไม่ใช่เรื่องบุคคลก่อความเสียหายโดยไซ้โรง เรือนหรือสิ่ง ปลูกสร้างนั้นเป็นเครื่องมือ กล่าวคือไม่ต้องมีความผิดของผู้ครองหรือเจ้าของ คำว่า "โรง เรือน" หมายถึงสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ รวมทั้งส่วนประกอบของโรง เรือนเช่น ประตู หน้าต่าง บันได ส่วนคำว่า "สิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น" หมายถึงสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ที่มีไซ้โรง เรือนดังได้กล่าวไว้แล้ว เช่นรั้วบ้าน กำแพง สะพาน และมีได้จำกัดเฉพาะ อสังหาริมทรัพย์เท่านั้น แต่จำกัดถึงสิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้นมีลักษณะติดตั้งอยู่กับที่ แม้จะติดตั้งชั่วคราวโดยเคลื่อนที่ได้ ก็นับว่า เป็นสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น เช่น แฉงลอย นั่งร้าน

ที่เคลื่อนที่ได้ เป็นต้น ๑

กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่ครองโรง เรือนหรือสิ่งปลูกสร้างต้องรับผิดชอบ เป็นคนแรกขอแก้ความตามมาตรานี้ ผู้ครองจะต้องพิสูจน์ให้ได้ความว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย หากผู้ครองพิสูจน์ได้ดังนั้นแล้ว ผู้ครองไม่ต้องรับผิดชอบ แต่เจ้าของต้องรับผิดชอบ

ความระมัดระวังตามสมควร สำหรับผู้ครองนั้นจะต้องได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องมีอยู่และ เป็นหน้าที่ของตนที่จะซ่อมแซม ถ้าไม่รู้จะว่า เป็นการขาดความระมัดระวังไม่ได้ เว้นแต่เป็นเรื่องละเอียดไม่ตรวจตรา ถ้าได้ตรวจก็พบเห็นความชำรุดบกพร่อง เช่นนี้ ถือได้ว่าขาดความระมัดระวัง เช่นปลวกขึ้นในเสา เรือนไปกินไม้รอก เพดาน บางอัน ผู้เช่าดูแล้วไม่เห็นผิดปกติได้แจ้งช่างมาต่อไฟฟ้า ช่างปีนขึ้นต่อสายไฟบนเพดานแล้วเหยียบ เคร่าที่ถูปลวกกิน เคร่าหักทำให้ช่างตกลงมาบาดเจ็บ เช่นนี้ผู้เช่าไม่มีทางรู้ว่าไม้รอกชำรุด เพราะถูกปลวกกิน จะว่าผู้เช่าขาดความระมัดระวังที่จะป้องกันไม่ได้ เพราะผู้เช่ามีทางแก้ตัวได้ตามกฎหมายว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ในกรณีเช่นนี้ผู้ครองไม่ต้องรับผิดชอบ แต่เจ้าของต้องรับผิดชอบ ๒

ปัญหาว่าถ้าผู้ครองซัดขวางไม่ยอมให้เจ้าของซ่อมแซม จะทำให้เจ้าของพ้นความรับผิดชอบได้หรือไม่ มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕๔-๑๓๕๕/๒๔๔๖ ได้ความว่า กำแพงของจำเลยเก่า ชำรุดพังทลายของจำเลยเสียหาย จำเลยและเจ้าของก่อนจำเลยไม่สามารถซ่อมแซมได้ เพราะผู้เช่าซึ่งเป็นผู้ครอบครองอ้างความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่า ไม่ยอมออกจากห้องให้มีโอกาสซ่อมได้ จำเลยร้องเรียน

ไพจิตร ปุณฺณพัณฑ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า ๑๑๕.

๒ พจน์ ปุ่ปะปกม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด, หน้า ๓๘๒.

ต่อกรมการอำเภอ ผู้เช่าก็ลยยอมรับว่าถ้า เกิดความเสียหายขึ้น ผู้เช่าจะรับผิดชอบ แล้วผู้เช่าก็ไม่จัดการบำบักบด เป่ามีให้ เกิดอันตรายอย่างใดจนเกิดความเสียหายขึ้น ดังนั้น จำเลยจึง เป็นเจ้าของ ไม่ต้องรับผิดชอบมาตรานี้

มาตรา ๔๓๔ วรรคสอง บัญญัติถึงความเสียหายอันเกิดจากความบกพร่อง ในการปลูกหรือในการค้าจุนต้นไม้หรือกอไม้ด้วย เป็นหน้าที่ของผู้ครองหรือเจ้าของจะ ต้องรับผิดชอบโดยนัยเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว เช่นควรจะตัดโคนต้นไม้ที่รากเน่าลง เสีย ก่อนที่ต้นไม้จะโค่นลงทับที่ของเพื่อนบ้านเสียหาย หรือกิ่งไม้ผู้มีที่ห่าจะหักลงมาถูกคนข้าง ล่างไม่จัดการค้าจุน ดังนั้น เป็นต้น

ข. สิทธิไล่เบียด

การที่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษา ไม่เพียงพอ ก่อความเสียหายขึ้นนั้น อาจเกิดจากความผิดของผู้อื่นอีกก็ได้ ถ้าเกิดจาก

เปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๕/๒๔๘๗ ซึ่งวินิจฉัยว่า "อาคารโจทก์ จำเลยอยู่ใกล้กัน อาคารจำเลยเอนไปปะทะอาคารโจทก์ เป็นเหตุให้อาคารโจทก์เสียหาย จำเลยแก้ว่าผู้เช่าไม่ยอมออก ไม่เป็นเหตุผลที่จะทำให้จำเลยพ้นความรับผิด จำเลย มีหน้าที่ต้องทำให้อาคารมั่นคงตามสมควร จำเลยไม่ปฏิบัติ เป็นเหตุให้อาคารเสียหาย จำเลยต้องรับผิด" ศาลศรจารย์ จิตติ คิงศกัทธิย์ เขียนความเห็นท้ายคำพิพากษา นี้ว่า การที่ผู้เช่าไม่ยอมออกจากอาคารที่เช่า หา เป็นเหตุชักขวางไม่ให้มีการซ่อมแซม ไม่ เพราะเป็นหน้าที่ผู้ให้เช่าจะต้องซ่อมแซมตามสัญญาเช่า และควรพิจารณา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๕๔-๑๓๕๕/๒๔๘๖ ว่ามีข้อเท็จจริง และ เหตุผลต่างกับคดีนี้ อย่างไร คดีนั้นได้ความว่าผู้ให้เช่าพยายามทุกอย่างแล้วที่จะซ่อมแซม แต่ผู้เช่าชักขวาง เป็น ความผิดของผู้เช่า ผู้ให้เช่าจึงไม่ต้องรับผิด

ความผิดของผู้อื่นแล้ว ผู้ครองหรือเจ้าของแล้วแต่กรณีก็ยังคงรับผิดชอบเสียหาย
 อยู่ตามมาตรา ๔๓๔ วรรคแรก แต่เมื่อแก้ไขคดีใหม่ทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไป
 แล้ว ตามมาตรา ๔๓๔ วรรคสาม อาจใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิด
 ความเสียหายนั้นได้ ถ้าผู้ครองหรือเจ้าของยังไม่ได้ใช้ไปก็ยังไม่ใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่
 ผู้อื่นไม่ได้

ที่ว่า "ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเสียหาย" ตาม
 มาตรา ๔๓๔ วรรคสามนั้น เช่นความเสียหายเกิดขึ้นเพราะผู้รับจ้างสร้างโรงเรือน
 หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นไม่ตรงตามสัญญา โดยใช้เหล็กน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในสัญญา
 จึงทำให้เกิดความชำรุดบกพร่อง เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นขึ้นในภายหลัง หรือ
 เพราะมีคนมาทำให้งัดไม้ที่ผู้อยู่แล้วนั้น หักลงโดยไม่มีสิทธิที่จะทำได้ มีใช้กรณีที่มีบุคคล
 อื่นมาก่อการละเมิดเป็นส่วนตัว โดยใช้โรงเรือน สิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น เป็นเครื่องมือ
 มือแต่ประการใด เช่นบ้านที่แดงครอบครองอยู่ริมถนน เป็นบ้านแถวจนจะพัง ค้ำ
 โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อขยับย่นค้ำรถทุกชนบ้านหลังนี้ บ้านเลขที่ไปถูกเขี้ยว
 เสียหาย ทั้งนี้เป็นเรื่องที่ค้ำกระทำละเมิด อันจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามมาตรา
 ๔๒๐ กรณีไม่ต้องกัวยตามมาตรา ๔๓๔^๑

ค. การปกป้องภัยอันตรายล่วงหน้า

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๕ บัญญัติว่า "บุคคลใด
 จะประสบความเสียหายอันพึงเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่น
 บุคคลผู้นั้นชอบที่จะเรียกให้จัดการตามที่จำเป็น เพื่อบำบัดปกป้องภัยอันตรายนั้นเสียได้"

ตามมาตรานี้ เป็นวิธีการพิเศษให้สิทธิแก่ผู้ที่จะประสบความเสียหายจาก
 โรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่นที่จะเรียกให้จัดการตามที่จำเป็น เพื่อ

บ้านปิดป้องภัยอันตรายนั้น เสียก่อนที่จะ เกิดความเสียหายนั้น การเรียกร้องตามมาตรานี้ ก็คือ ให้จัดการซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ หรือจัดการมีให้พังทลายลงมารวมทั้งการใช้สิทธิเรียกร้องคือ ฟ้องคดีต่อศาลด้วย ผู้ที่จะใช้สิทธิตามมาตรานี้ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองที่ดินข้างเคียง บุคคลใดก็อาจ เรียกร้องได้ แต่ต้องเป็นบุคคลที่จะได้รับความเสียหาย

มาตรา ๔๓๕ ไม่ได้บัญญัติถึงต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย แต่อาจนำไปใช้กรณีเกี่ยวกับต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย โดยอาศัยมาตรา ๔๓๕ ในฐานะเป็นบทใกล้เคียงอย่างยิ่งตามมาตรา ๔ วรรคสาม^๑

๓. ความเสียหายเกิดจากของตกหล่นหรือทิ้งขว้างจากโรงเรือน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๖ บัญญัติว่า "บุคคลผู้อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิด เพราะของตกหล่นจากโรงเรือนนั้น หรือ เพราะทิ้งขว้างของไปตกในที่สาธารณะ"

ตามมาตรา นี้ หมายถึงการที่ของตกหล่น หรือทิ้งขว้างไปมิใช่โดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ เพราะหาก เป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อก็เป็น ความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองตามมาตรา ๔๒๐ อันเป็นหลักทั่วไป ไม่เกี่ยวกับความรับผิดตามมาตรา นี้แต่ประการใด เช่น ก. อยู่ในโรงเรือนขณะจัดกระเช้ากล้วยไม้ ทำให้กระเช้ากล้วยไม้ตกจากกระเบียงไปถูก ข. ที่อยู่ข้างล่างโดยประมาทเลินเล่อ หรือ ก. เอาสิ่งของขว้างปาลงมาจากโรงเรือน ตั้งใจให้ถูก ข. อันเป็นการกระทำโดยรู้สำนึก

^๑ มาตรา ๔ วรรค ๓ บัญญัติว่า "ถ้าและไม่มีจารีตประเพณี เช่นว่านั้น ท่านให้วินิจฉัยคดีอาศัย เทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้น ก็ไม่มีด้วยไซ้ ท่านให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป"

ในผลเสียหายจึง เป็นการจริงใจ ก. ต้องรับผิดชอบละเมิด

คำว่า "โรงเรือน" มีความหมายเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในมาตรา ๔๓๔ ความเสียหายตามมาตรานี้เกิดจากของตกหล่นจากโรงเรือนหรือทิ้งขว้างไปตกในที่อันมิควร ซึ่งต้องหมายความถึงทิ้งขว้างไปจากโรงเรือนเช่นเดียวกัน คำว่า "ของ" ในมาตรานี้ไม่มีข้อจำกัดว่าต้อง เป็นของชนิดใด จะเป็นกระดางต้นไม้ ริมหน้าต่าง น้ำฝนที่ไหลจากชายคาหรือกระเบื้องหลังคา ซึ่ง เมื่อหล่นจากโรงเรือน ก็ไม่เป็นส่วนควม กลายเป็นของตกหล่นได้ทั้งสิ้น ฉะนั้น จึงต้องหมายความรวมถึง วัตถุทุกชนิดไม่จำกัด^๒

คำว่า "ตกหล่น" นั้น หมายถึงอาการที่เคลื่อนจากที่สูงลงสู่พื้นล่างโดยธรรมชาติ ไม่จำกัดว่ามีบุคคลหรือสิ่งอื่นกระทำ ซึ่งตามความเป็นจริงก็ย่อมจะไม่ตกลงไปเอง นอกจากจะมีเหตุภายนอกมาทำให้สิ่งนั้น เคลื่อนจากที่ตั้งเดิมแล้วตกลงสู่เบื้องล่าง ส่วนคำว่า "ทิ้งหรือขว้าง" นั้น หมายถึงอาการที่บุคคลตั้งใจกระทำให้ของเคลื่อนจากที่ตั้งไปตก ณ ที่อื่นอันมิใช่ที่ ๆ ของจะตกจากที่ตั้งเดิม ลงสู่เบื้องล่างตามธรรมชาติ ความรับผิดชอบ อยู่ที่ทิ้งขว้างจากโรงเรือนไปตกในที่ ๆ ไม่สมควร ถ้าได้ตั้งใจทิ้งขว้างแล้ว แม้จะไม่ตั้งใจให้ไปตกในที่อันมิควร แต่ของนั้นไปตกในที่อันมิควรก็ต้องรับผิดชอบอยู่นั้นเอง ข้อแตกต่างระหว่างของตกหล่นกับของทิ้งขว้างคงอยู่ตรงที่ ๆ ของยอมตกลงสู่เบื้องล่างเองโดยธรรมชาติหรือตกไปที่อื่น เพราะการทิ้งขว้างโดยตั้งใจ มิได้อยู่ที่ตกลงมาเอง หรือเพราะบุคคลกระทำให้ตกโดยไม่ตั้งใจ อย่างไรก็ตาม ผลก็คือ ผู้อยู่ในโรงเรือน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๐.

^๒ จิตติ คิงศรีทิพย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ มาตรา ๓๕๔ ถึง ๕๕๒ ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า ๒๕๑, แต่ไพจิตร ปุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า ๑๒๐ อธิบายว่า ต้องมิใช่ชิ้นส่วนของโรงเรือนนั้น เช่นฝากระดานหล่นจากโรงเรือนที่ชำรุดจนพรองตกลงไป ซึ่งบังคับกันได้ตามมาตรา ๕๓๔ ไม่ใช่มาตรา ๕๓๖ นี้

จะต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกัน^๑

ตัวบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบนั้น ย่อมเป็นที่เห็นได้ว่า ถ้าผู้ใดทำให้ของตกหล่นหรือทิ้งขว้างไปให้เสียหายแก่ผู้อื่น ผู้นั้นย่อมต้องรับผิดชอบและ เมื่อกถามหลักทั่วไปอยู่แล้ว ในมาครานี้ จึง เป็นบทบัญญัติสำหรับผู้ต้องรับผิดชอบในอันตรายที่เกิดจากพฤติการณ์ของโรงเรียน และไม่จำกัดว่าจะมีตัวผู้ตั้งของหรือทำให้ของตกหล่นปรากฏอยู่หรือไม่ ผู้ที่รับผิดชอบในที่นี้กฎหมายรวมถึง "ผู้อยู่ในโรงเรียน" ซึ่งเป็นที่เห็นได้ว่าคงไม่หมายรวมถึงบุคคลทุก ๆ คนที่อยู่ในโรงเรียนนั้น^๒ แต่คงหมายถึงผู้อยู่ในฐานะที่จะรับผิดชอบในพฤติการณ์ของโรงเรียน คือภัยอันตรายที่เกิดจากของตกหรือของทิ้งขว้างไปตกในที่อันมิควร จึงต้องเข้าใจว่าหมายรวมถึงผู้เป็นหัวหน้าควบคุมโรงเรียนนั้น เช่นหัวหน้าครอบครัว เป็นต้น^๓ หรือผู้ที่รับฝากโรงเรียนให้ดูแล ผู้เช่าที่เช่าครอบครองโรงเรียน แต่ไม่หมายเพียงผู้อยู่คอย หรือผู้มา เยี่ยมเยียนซึ่งขณะเกิดความเสียหายอยู่ในโรงเรียนนั้นด้วย เช่น ก.มา เยี่ยม ข.ที่บ้าน ซึ่ง ข. เป็นผู้อยู่ในโรงเรียน ก. เป็นเพียงผู้มา เยี่ยมเยียน จึงไม่ใช่ผู้อยู่ในโรงเรียนตามความหมาย

^๑ จิตติ คิงส์กัทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ มาตรา ๓๕๔ ถึง ๔๕๒ ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า ๒๘๒.

^๒ คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๘๘/๒๕๑๘ จำเลยสร้างแฟลตให้คนเช่า ซึ่งอาจทิ้งของและนำลงบนที่กินของโจทก์ตกไป แม้จำเลยจะครอบครองและอยู่ในแฟลต แต่ได้มีผู้เช่าแยก เป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นผู้ทำเละเมิด จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบมาตรา ๔๓๖ ไม่เป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำเละเมิดต่อโจทก์

^๓ จิตติ คิงส์กัทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ มาตรา ๓๕๔ ถึง ๔๕๒ ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า ๒๘๒.

ของมาตรา ๔๓๖ นี้ ก. สุ่มนุหรีแล้วขำงกันนุหรีทิ้งไปที่ทางเดินเท้าหน้าบ้าน อันเป็นที่อันมิควร (แต่มิได้กระทำโดยจงใจ เพราะมิได้สำนึกว่าจะเกิดผลเสียหายแก่บุคคลอื่น หรือมิได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่อ เพราะมิใช่กรณีที่ไม่ใช้ความระมัดระวังอันสมควรที่จะใช้ มิได้กระทำการในลักษณะที่บุคคลผู้มีความระวังจะไม่กระทำ เช่นขณะนั้นเป็นเวลา ๒ นาฬิกา เป็นต้น) บังเอิญกันนุหรีไปถูก ค. ที่นอนเมาสุราแอบอยู่บนทางเดินเท้าหน้าบ้านของ ข. นั้น ค. ได้รับความเสียหาย ดังนี้ ข. ในฐานะผู้อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดชอบ ค. ตามมาตรา ๔๓๖ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบ ค. เพราะมิได้กระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่ประการใด (ในฐานะที่เป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบต่อความผิดนี้ว่าโดยเหตุผล ข. ควรจะแนะนำ ก. ว่า ควรจะทิ้งกันนุหรี ณ ที่ใดหรือจัดหาที่เขี่ยนุหรีให้ ก. เพื่อป้องกันมิให้ ก. ทิ้งกันนุหรีออกไปข้างนอก) ๑

มาตรานี้มิได้กำหนดไว้ว่า เมื่อผู้อยู่ในโรงเรือนได้ใช้ชกใช้คานาใหม่ทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้วจะได้ เบี้ยเอาจากผู้นั้นก่อให้เกิดความเสียหายได้หรือไม่ ในเรื่องนี้มีความเห็นว่าผู้อยู่ในโรงเรือนยอมได้ เบี้ยเอาจากผู้นั้นก่อให้เกิดความเสียหาย ซึ่งเป็นต้นเหตุให้ผู้อยู่ในโรงเรือนต้องชกใช้คานาใหม่ทดแทนได้ ๒

๔. ความเสียหายเกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินทราย

ก. ความทั่วไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๗ บัญญัติว่า

"บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบ เพื่อการเสียหายอันเกิดแก่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุกวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั้นเอง"

ไพจิตร ปุณณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด, หน้า ๑๒๑ - ๑๒๒.

วารีนาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวไรด์, หน้า ๒๕๕

ความชอบนี้ให้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มีไว้ในครอบครองของตน ซึ่งทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย"

ที่มา

บทบัญญัติมาตรา ๔๓๗ นี้มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๓๘๔ ซึ่งกฎหมายได้ตั้งข้อสันนิษฐานในความผิดต่อบุคคลบางประเภทสำหรับความเสียหาย ซึ่งใก้ก่อให้เกิดขึ้นแก่บุคคลภายนอกโดยทรัพย์สิน ซึ่งบุคคลนั้นมีกรรมสิทธิ์หรือควบคุมดูแล เรียกว่า "ความรับผิดชอบในการกระทำของทรัพย์สิน" (responsabilité du fait des choses) เป็นข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย ทำให้ผู้เสียหายไม่มีการพิสูจน์ แนวความคิดโดยทั่วไปที่สำคัญที่ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานดังกล่าวนี้ ก็โดยที่บุคคลบางคนมีหน้าที่ระวังดูแลบุคคลอื่นบางคน หรือสิ่งของบางสิ่ง คือมีอำนาจสั่งหรือควบคุมดูแลบุคคล หรือสิ่งของเหล่านั้น ถ้าบุคคลหรือสิ่งของที่ตนควบคุมดูแลก่อความเสียหายขึ้น ย่อมสันนิษฐานว่าบุคคลที่ควบคุมดูแลมีความผิด และที่ว่าความผิดนั้นมีโทษความวาทะกระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ แต่เป็นความผิดชนิดที่ผู้ต้องรับผิดชอบไม่ต้องการความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพราะถ้าหากเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้กระทำ ก็เป็นความผิดส่วนตัว (personal fault) ซึ่งย่อมบังคับกันได้ตามมาตรา ๔๒๐ อยู่แล้ว ^๒

ข้อสันนิษฐานทางกฎหมายนี้ ในกฎหมายลักษณะพยาน (คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔๔(๒)) บัญญัติว่า ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่ความฝ่ายใด ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว

^๒ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะทรัพย์สินโดยใช้อำนาจมีได้หรือไม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๔๗ - ๔๘.

ข. ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ โดยให้ ยานพาหนะหรือทรัพย์สินทรายเป็น เครื่องมือกับความรับผิดในการกระทำของทรัพย์สินตาม มาตรา ๔๓๗

ตามมาตรา ๔๓๗ นี้ มักเข้าใจกันโดยทั่วไป (โดยเฉพาะทางปฏิบัติ) ว่า เป็นบทบัญญัติ เกี่ยวกับยานพาหนะหรือทรัพย์สินทรายเป็นเครื่องมือตามมาตรา ๔๒๐ เป็นแม่บท ส่วน มาตรา ๔๓๗ เป็นบทขยายหรือรายละเอียด ซึ่งหมายความว่าผู้ต้องรับผิดจะต้องมีการ กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามมาตรา ๔๒๐ ด้วย ฉะนั้น เมื่อโจทก์ฟ้องว่า จำเลยขับรถชนโจทก์โดยประมาทเลินเล่อ มักถือว่าจำเลยต้องนำสืบก่อนอยู่เสมอ ซึ่ง เป็นความเข้าใจที่ผิด ความจริงแล้วความรับผิดในการกระทำของทรัพย์สิน ตามมาตรา ๔๓๗ นี้แตกต่างกับความรับผิดในการกระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ ความรับผิด ตามมาตรา ๔๒๐ เป็นความรับผิดของบุคคลในการกระทำละเมิดของตนเอง อันจะ ต้องมีการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งอาจใช้วัตถุสิ่งของ ตลอดจนยานพาหนะหรือ ทรัพย์สินทรายเป็นเครื่องมือในการกระทำก็ได้ ส่วนความรับผิดตามมาตรา ๔๓๗ จะต้องมีไม่มีการกระทำของบุคคลผู้ต้องรับผิด หรือแม้หากจะมีการกระทำ ก็มีใช้การ กระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ จึงเรียกได้ว่าเป็น "ความรับผิดเด็ดขาด" (Strict Liability) และเป็นคนละเรื่องกัน หากเกี่ยวข้องกับแต่ประการใดไม่ ถ้าถือว่ามาตรา ๔๓๗ เป็นบทขยายของมาตรา ๔๒๐ อันเกี่ยวกับยานพาหนะแล้ว ตาม มาตรา ๔๓๗ จะมีข้อยกเว้นความรับผิดได้อย่างไร เพราะ เมื่อเป็นการกระทำโดย จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ตามมาตรา ๔๒๐ แล้ว ก็ย่อมอาจเหตุสุกดิบหรือความผิดของผู้ต้อง เสียหายตามมาตรา ๔๓๗ ไม่ได้อยู่แล้ว และแม้ว่าตามมาตรา ๔๓๗ นี้จะมีข้อยก เว้น

ความรับผิดชอบในกรณีที่มีความเสียหายเกิดแก่บุคคลวิสัย หรือ เกิดเพราะความผิดของผู้
ต้องเสียหาย ก็ยังถือว่าเป็นความรับผิดชอบแก่เขาคนนั้นเอง

ความแตกต่างอัน เป็นสาระสำคัญระหว่างการกระทำละเมิดตามมาตรา ๕๒๐
โดยใช้ยานพาหนะ หรือทรัพย์สินตราเป็นเครื่องมือ กับความรับผิดชอบในการกระทำของ
ทรัพย์สินตามมาตรา ๕๓๗ มีดังนี้ ๒

๑. เกี่ยวกับการกระทำ

การใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินตราเป็นเครื่องมือกระทำตามมาตรา
๕๒๐ นั้น จะต้องมีกรกระทำของบุคคล ซึ่งหมายความรวมทั้งการกระทำหรือละ
เว้น การกระทำอันบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่จะต้องกระทำด้วย และ เมื่อมีการกระทำแล้วจะต้อง
เป็นการกระทำต่อผู้อื่น เช่น ขับรถโดยจงใจให้ชนผู้อื่น ใช้น้ำกรดใส่ผู้อื่น เป็นต้น
แต่ความรับผิดชอบในการกระทำของทรัพย์สินตามมาตรา ๕๓๗ โดยปกติผู้ต้องรับผิดชอบไม่ไ้กระ
ทำหรือมีส่วนในการกระทำด้วย นอกจากกรณีผู้ควบคุมดูแล ซึ่งเป็นผู้ขับใช้ยานพาหนะ
ซึ่งแม้จะเป็นการกระทำแต่ก็หาใช่กระทำต่อผู้อื่นไม่

๒. เกี่ยวกับการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

ตามมาตรา ๕๒๐ ผู้กระทำจะต้องกระทำโดยจงใจหรือประมาท
เลินเล่อ แต่ตามมาตรา ๕๓๗ ไม่ต้องมีกรจงใจหรือประมาทเลินเล่อ แม้จะได้ระมัด
ระวังตามสมควรก็ยังคงรับผิดชอบ

ไพจิตร บุญญพันธ์, คำอธิบายกฎหมายเฉพาะ เรื่อง ประมวลกฎหมาย
อาญา ลักทรัพย์โดยใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินตรา
ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย, หน้า ๕๓.

๒
ข้อ ๑ - ข้อ ๔ คู่มือเรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘ - ๗๒.

๓. เกี่ยวกับตัวบุคคลที่ควรรับผิดชอบ

ตามมาตรา ๔๒๐ บุคคลที่ควรรับผิดชอบอาจ เป็นบุคคลใดก็ได้ ถ้าหาก ได้กระทำการตามมาตรา ๔๒๐ แล้วก็ยอมรับผิดทั้งสิ้น แต่ตามมาตรา ๔๓๗ ได้ จำกัดตัวบุคคลที่ควรรับผิดไว้คือ บุคคลที่ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะ หรือ ทรัพย์สินทรายนั่น

ควรสังเกตว่าถ้าบุคคลภายนอกใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินทรายนั่น เป็น เครื่องมือกระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ แล้ว เช่น แคน เอารถที่ควบคุมดูแลชั้นคน ชาวภาคเจ็บ หรือ ก.คว่า เคาจะ เบิกชดเชยที่อยู่ในความครอบครองของ ข.ชว้างป่า ค. ภาคเจ็บ ก็เป็น เรื่องที่แคนจะ ต้องรับผิดต่อชาว หรือ ก. จะต้องรับผิดต่อ ค. แล้วแต่กรณี ไม่ใช่ เรื่องที่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลจะรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาตรา ๔๓๗ แต่ประการใด

๔. เกี่ยวกับข้อยกเว้น

ตามมาตรา ๔๒๐ เมื่อผู้กระทำจะต้องกระทำโดยจงใจ หรือประมาท เลินเลอบอยู่แล้ว จึงไม่มีข้อยกเว้นให้ผู้กระทำต้องพ้นจากความรับผิด แต่ตามมาตรา ๔๓๗ มีข้อยกเว้นในกรณีการเสียหายนั้น เกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิด เพราะความผิดของผู้ ต้องเสียหายนั้นเอง จึงถือว่าเป็นข้อสันนิษฐานไม่เค็ดขาด

๕. เกี่ยวกับหน้าที่นำสืบ

ตามมาตรา ๔๒๐ กรณีใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินทรายเป็น เครื่องมือ ในการกระทำละเมิด เมื่อผู้เสียหายฟ้องผู้ก่อความเสียหาย โจทกต้อง เป็นผู้พิสูจน์ ความผิดของจำเลย ไม่ใช่ เรื่องที่จำเลยจะเป็นผู้พิสูจน์ เพื่อให้ตนพ้นจากความรับผิด

เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้ตั้งใจหรือประมาทเดินเลื้อ โจรทมิฬหน้าที่น่าสย
 แกล่า เป็นความรับผิดชอบในการกระทำของทรัพย์ตามมาตรา ๔๓๗ จำเลยต้องนำสืบ
 เพื่อให้พ้นจากความรับผิด เพราะมาตรา ๔๓๗ เป็นข้อสันนิษฐานความผิดทาง
 กฎหมายให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลต้องรับผิด

ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ โดยใช้ยานพาหนะ
 หรือทรัพย์อันตรายเป็นเครื่องมือกับความรับผิดในการกระทำของทรัพย์ตามมาตรา ๔๓๗
 ดังได้กล่าวมาแล้ว มีคำพิพากษาฎีกา เกี่ยวกับเรื่องนี้ที่สมควรหยิบยกขึ้นพิจารณาอยู่
 ๒ เรื่องคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๘/๒๔๙๔ ข้อเท็จจริงในคดีได้ความว่า จำเลยขายน้ำมัน
 เบนซินอันเป็นทรัพย์สินที่เป็นของ เกิดอันตรายได้ จำเลยได้จัดการขนน้ำมัน เบนซินมาส่งยัง
 ร้าน ๆ หนึ่ง ซึ่งเขาตึกโจทก์อยู่ ระหว่างถายน้ำมัน เบนซินนั้น ได้เกิดเพลิงลุกขึ้นเพราะ
 น้ำมันไปกระทบกับเปลวไฟในเตา เชื่อมยางในร้าน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นทำนองว่า เมื่อ
 ผู้ครอบครอง หรือผู้ควบคุมดูแลได้ใช้ความระมัดระวังพอสมควรแล้ว ผู้ครอบครองหรือ
 ผู้ควบคุมดูแลก็ไม่ต้องรับผิด

คำพิพากษาฎีกานี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชได้บันทึกท้ายคำพิพากษาฎีกาสรุป
 ได้ว่า คดีนี้ในกฎหมายอังกฤษมีคดีระหว่าง Rylands W. Fletcher ซึ่งเป็นผลว่า
 ถ้าบุคคลใดก่อให้เกิดการกระทำที่มีอันตรายขึ้นในทรัพย์สินของตน หรือของผู้อื่น เป็นเหตุให้
 อันตรายนั้นเกิด เป็นภัยต่อความเสียหายแก่ผู้อื่น บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบ แม้จะมีได้

ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายกฎหมายเฉพาะ เรื่อง ประมวลกฎหมาย
อาญา ลักทรัพย์โดยใช้ยานมิได้หรือไม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย, หน้า ๔๑ - ๔๓.

ทำการโดยประมาทเลินเล่อ หลักเจียมขาด เช่นนี้จะมีไต่ถามกฎหมายไทยก็ เท่าที่มีบัญญัติไว้
 ในมาตรา ๔๓๗ เท่านั้น เพราะมาตรา ๔๓๗ ทั้งข้อสันนิษฐานให้บุคคลต้องรับผิด
 โดยไม่ต้องปรากฏว่าได้ทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ข้อยกเว้นมิให้ไว้ เฉพาะ
 แต่ที่จะพิสูจน์ได้ว่า การเสียหาย เกิดแก่ เหตุสุควิสัยหรือ เกิดเพราะความผิดของผู้ต้อง
 เสียหายนั้นเอง เท่านั้น ในคดีนี้ถ้าวินิจฉัยว่าน้ำมันเบนซิน เป็นทรัพย์สินสภาพเป็นอันตราย
 ต้องตามความหมายในมาตรา ๔๓๗ วรรคสองแล้ว จะต้องบังคับไปตามหลักเกณฑ์ใน
 มาตรานั้น คือผู้ที่พึงรับผิดชอบ เป็นผู้ควบคุม หรือครอบครอง จะเอาหลักจงใจหรือ
 ประมาทเลินเล่อในมาตรา ๔๒๐ มาวินิจฉัยรวมปนกันไปไม่ได้ เมื่อคดีนี้ถือว่าน้ำมัน
 เป็นทรัพย์สินสภาพเป็นอันตราย และเกิดความเสียหายขึ้นในระหว่างที่ยังอยู่ในความ
 ควบคุม หรือครอบครองของลูกจ้างจำเลยแล้ว ตามมาตรา ๔๓๗, ๔๒๕ จำเลยจะต้อง
 รับผิดเว้นแต่ เป็น เหตุสุควิสัยหรือ เพราะความผิดของผู้ต้อง เสียหายนั้นเอง

ความเห็นของศาลในเรื่องนี้มีอยู่เพียงฉบับเดียว เท่านั้น และยังไม่อาจอธิบาย
 เหตุผลได้ว่า เหตุใดผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลจึงอ้าง เหตุยกเว้นความรับผิดนี้ได้ทั้ง ๆ
 ที่มาตรา ๔๓๗ มิได้ระบุไว้ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับบันทึกท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา
 ว่าข้อเท็จจริงในคดีนี้เป็นเรื่องที่ต้องวินิจฉัยตามมาตรา ๔๓๗ มิใช่มาตรา ๔๒๐

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๕๕/๒๕๒๒ จำเลยชุดที่รับน้ำที่ถังรถจักร มีคราบน้ำมัน
 เครื่องปั่นไอลออกมา เป็นฝ้า เค็มๆ มีคนจุดไฟใหม่ก่องชยะที่คนเอา ไปทิ้งริมคู ความร้อน
 ของไฟทำให้คราบน้ำมันลุกไหม้รถยนต์แล้ว ไหม้บ้านโจทก์ที่อยู่คนละฝั่งคู จำเลยต้องรับผิด
 ใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ศาลฎีกาวินิจฉัยกฎหมายว่าไฟเริ่มใหม่ที่ก่องชยะริมคลองก่อน
 แล้วลุกลามไปไหม้รถยนต์ของผู้อื่น ต่อจากนั้นไฟจึงลุกลามไปตามน้ำมันที่ลอยอยู่บนผิวน้ำ
 ในคู ข้ามคูไปไหม้บ้านโจทก์ ข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของโจทก์น่า เชื่อว่าความร้อน
 แรงของไฟที่ลุกไหม้ก่องชยะ เช่นกรณีนี้สามารถลุกลามไหม้ น้ำมันที่ลอยบนผิวน้ำในคูจนกระทั่ง
 ลุกลามไปไหม้บ้านโจทก์ ซึ่งตั้งอยู่อีกฝั่งคู

ศาสตราจารย์ จิตติ คิงส์ทีย์ ได้บันทึกท้ายคำพิพากษาฎีกาสรุปไว้ว่าคดีนี้ ศาลวินิจฉัยแยกข้อเท็จจริงระหว่างไฟไหม้ของชยะหรือไหม้น้ำมันที่ลอยอยู่เหนือน้ำในตู้ของจำเลย ถ้าเป็นน้ำมันที่ลุกไหม้จากกองชยะ ก็อาจเป็นกรณีตามมาตรา ๔๓๗ นอกเหนือจากละเมิดกรรมคาคามาตรา ๔๒๐ กรณีทำนองนี้มีแบบอย่างในกฎหมายอังกฤษ คดี Rylands & Fletcher คือผู้อยู่ในที่ดินได้นำเข้ามาและเก็บไว้ในที่ดินโดยการเสี่ยงภัยของตนเอง ซึ่งสิ่งนั้นจะทำความเสียหายขึ้น ถ้าสิ่งนั้นหลุดพ้นไปจากที่ดิน และจะต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอันเป็นผลโดยตรงทั้งสิ้นที่เกิดขึ้น เพราะสิ่งนั้นหลุดพ้นไปจากที่ดิน แม้ว่าผู้นั้นไม่มีความประมาท เลินเลอ เลยก็ตาม

ตามคำพิพากษาฎีกานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าศาลได้ฟังข้อเท็จจริงว่า ไฟลุกไหม้ที่กองชยะแล้วลามไปไหม้น้ำมันที่ลอยบนผิวน้ำในตู้ ความผิดของจำเลยอยู่ตรงที่ปล่อยให้คนทิ้งชยะสะสมอยู่ในตู้ กับปล่อยให้น้ำมันเก็บสะสมอยู่ในตู้ จึงเป็นการละเว้นการกระทำไม่ดูแลสถานที่ที่รับผิดชอบโดยประมาทเลินเลอ จำเลยจึงต้องรับผิดตามมาตรา ๔๒๐ เพราะถือว่าเป็นความประมาทเลินเลอของจำเลยอยู่ในตัว ตั้งแต่แรกโดยจำเลยน่าจะได้ระมัดระวังว่าจะอาจเกิดไฟลุกไหม้ขึ้นได้จากวัสดุทั้ง ๒ อย่างนั้น ซึ่งถ้าหากกรณีเปลี่ยนเป็นว่า จำเลยปล่อยให้กองชยะสะสมอยู่ในบ้านแล้วมีผู้อื่นเข้าไปจุดไฟที่กองชยะนั้นจนไฟลุกไหม้ขึ้น เห็นได้ว่าไม่น่าจะถือเป็นการประมาทเลินเลอของจำเลย เพราะลำพังกองชยะอย่างเดียว ไมอาจคาดหมายจากวิญญูชนทั่วไปว่าจะเกิดไฟลุกไหม้ได้โดยง่าย (เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๗/๒๕๑๒) หรือหากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นว่าได้เกิดไฟลุกไหม้จากน้ำมันในตู้ดังกล่าว ก็เป็นกรณีตามมาตรา ๔๓๗ ซึ่งจำเลยจะหลุดพ้นจากความรับผิดได้ เฉพาะกรณีเกิดแต่เหตุสุกวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหาย เท่านั้น

ความในมาตรา ๔๓๗ วรรคแรก เป็นบทบัญญัติความรับผิดของผู้ครอบครอง หรือควบคุมดูแลยานพาหนะอื่นเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล ส่วนวรรคสอง เป็นบทบัญญัติความรับผิดของผู้ครอบครองทรัพย์สินคราย

ยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักร เช่นรถยนต์ เรือยนต์ เครื่องบิน เป็นต้น ส่วนทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายนั้น อาจเกิดอันตรายโดยสภาพ เช่น น้ำกรด (คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๖๓/๒๕๖๗) ดินปืน น้ำมันเบนซิน (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๑/๒๕๑๖) เตาที่มีไฟในระหว่างที่มีการ เติมน้ำมัน เบนซินลงในถังที่เก็บได้คั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๘/๒๕๓๘) เครื่องพ่นสีและน้ำมันไวไฟผสมสี (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๖๗๓/๒๕๑๗) กระแสไฟฟ้า (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๖๕/๒๕๕๒) หรืออาจเกิดอันตรายได้โดยความมุ่งหมายที่จะใช้ เช่นปืน เครื่องจักร ใช้น้ำเวลาใช้ไฟต้มน้ำ หรือ อาจเกิดอันตรายได้โดยอาการกลไกของทรัพย์สิน

ทรัพย์สินจะต้องไม่ใช่ยานพาหนะตามวรรคหนึ่ง เพราะจะซ้ำกันและแตกต่างกันที่ไม่ได้แล่น น่าจะหมายถึง เครื่องจักรกลที่ตั้งอยู่ และบรรดาทรัพย์สินทั้งหลายที่มีเครื่องจักรกล แต่ต้องมีอาการของกลไกคือ เคลื่อนไหว มีไขปัดเครื่องแล้วหยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ เพราะสภาพ เช่นนี้ไม่เป็นอันตราย เช่น เครื่องจักร เลื่อย เครื่องจักรไส สายพานที่หมุนด้วยเครื่องจักร เป็นต้น

ค. ยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกลหมายความเพียงใด

ที่ว่าความเสียหายเกิดแต่ยานพาหนะนั้นต้องหมายความถึงความเสียหายที่เกิดแต่ยานพาหนะที่เดินอยู่ตามนัยที่กฎหมายบัญญัติว่า เป็นยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล มิใช่เกิดจากยานพาหนะที่หยุดอยู่กับที่ (แม้เครื่องยนต์จะติดอยู่) แล้วผู้เสียหายไปโค่นเข้าเองหรือผลักหรือใช้ยานพาหนะอื่นหรือวัตถุอื่นดันยานพาหนะนั้นไปโค่นเข้าเอง มักเข้าใจกันว่า เมื่อความเสียหายเกิดจากยานพาหนะนั้น เป็นเรื่องยานพาหนะชนหรือทับผู้เสียหาย ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไป เช่นขณะรถกำลังวิ่งอยู่

หมอน้ำรถ เกิดระเบิด ถึงน้ำมันลุกไหม้ กระจกสองในรถ เกิดหลุด หรือสิ่งของข้าง ๆ ตกหล่นจากยานพาหนะ เนื่องจากแรงสะเทือน หรือขณะที่รถจักรไอน้ำกำลังวิ่งอยู่ แม้นผู้ขับขี่จะใช้ความระมัดระวังสักเพียงใด ฟันตกจากรถจักรหรือของหลุดตกจากรถพวง ของรถจักร เสาหรือไม้เลื่อนตกจากรถบรรทุกที่กำลังวิ่งอยู่ เป็นต้น เกิดความเสียหาย แก่ผู้อื่น ก็ เป็นความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะ เหมือนกัน ยอมปรับได้ควมมาตรา ๔๓๗ หรืออาจ เกิดจากการกระทำของผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะโดยตรงก็ได้ เช่นปีศาซับริดรถทดลองห้ามล้อ ไม่รู้ว่าบุตรแอบเข้ามาอยู่ในรถ เมื่อทดลองห้ามล้อแรง ๆ บุตร เลยกระแทกรถมาคเจ็บ หรือซับริดลุดน้ำอย่างช้า ๆ ไม่เห็นคนข้ามถนน เพราะฝนตก หนัก น้ำเกิดกระเซ็นไปถูกคนเดินข้างถนน เข้า เหล่านี้มิใช่ เป็นการกระทำโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด กรณีจึงยอมปรับได้ควมมาตรา ๔๓๗ เช่นเดียวกัน ไม่ใช่มาตรา ๔๒๐ ส่วนทรัพย์สินที่เกิดอันตรายในวรรคสองคงหมายถึง สภาพอันตรายหรือ การใช้หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สิน เช่นเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความเสียหาย ที่เกิดจากทรัพย์สินตามมาตรา ๔๓๗ ไม่ได้เกิดจากการกระทำของคนแต่ประการใด แม้นหาก จะเกิดจากการกระทำของคน คือในกรณีผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะ เป็นผู้ ซับริดยานพาหนะนั้น ก็หาใช่การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อไม่ แต่ต้อง มีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง เหล่านี้กับความเสียหายตามหลัก เรื่อง เหตุกับผลจึงได้กล่าว มาแล้ว

ความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาตรา นี้ ตามความเห็นของศาลหมายความถึง ความเสียหายต่อบุคคลหรือสิ่งอื่นอันมิใช่ยานพาหนะอัน เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล ด้วยกัน และต้อง เกิดในขณะที่ยานพาหนะนั้นกำลัง เดินด้วย เครื่องจักรกลมิใช่หยุดอยู่กับที่ คำว่า เดินด้วย เครื่องจักรกลหมายความว่า จะต้องแล่นไปด้วยแรงขับของ เครื่องจักร

ไม่ใช่แรงดึงของคน แม้จะมีเครื่องทุ่นแรงก็ไม่ถือว่า เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล และ
ฝ่ายที่จะไต่ข้อสันนิษฐานให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องพิสูจน์แก้ตัวตามมาตรา ๔๓๗ นี้ ต้องมีใช้
เป็นยานพาหนะที่ เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลด้วยกัน

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๔/๒๔๗๓ เรือพ่วงที่เรือกลไฟลากจูงอยู่ในอำนาจ
ของเรือกลไฟที่โยง ย่อมอยู่ในสภาพคล้ายกับ เรือซึ่ง เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๕๕/๒๔๗๓ เรือเดินทะเลชนเรือพ่วงจม หากจะนำมาตรา
๔๓๗ มาใช้ในกรณีเช่นนี้ ต้องใช้บังคับแก่โจทก์ด้วย เพราะเรือลากและเรือพ่วงต้องถือ
ว่ารวมกันไป ฉะนั้น ฝ่ายใดอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งประมาทเดินเลอ ฝ่ายนั้นต้องนำสืบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๗/๒๔๘๖ เรือกลไฟลากจูงเรือพ่วงไปชนตลิ่ง เรือกลไฟ
เป็นฝ่ายลากจูงเรือพ่วง เรือพ่วงมิได้เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล เรือกลไฟต้องนำสืบ
ปลดเปลื้องความรับผิดชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๒๔/๒๔๕๐ กรณีที่ยานพาหนะซึ่ง เกิดโค่นกันขึ้นต่าง เดิน
ด้วยกำลัง เครื่องจักรกลด้วยกัน จะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๓๗
มาใช้ได้หรือไม่ นั้น ที่ประชุมใหญ่ เห็นว่า ในกรณีเช่นนี้จะนำบทบัญญัติที่ว่านี้มาบังคับหาได้ไม่
เพราะกฎหมายบทนี้มีเจตนารมณ์เป็นที่ เห็นได้ชัดว่า สำหรับกรณีที่ฝ่ายหนึ่งใช้ เครื่องจักรกล
อีกฝ่ายหนึ่งมิได้ใช้ จึงจะได้รับประโยชน์แห่งข้อสันนิษฐานของกฎหมายนี้ แต่เมื่อต่างฝ่าย
ต่างใช้ เครื่องจักรกลด้วยกันแล้ว ก็ต้องใช้หลักทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตติ กิ่งศกัทธิย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ มาตรา ๓๕๔
ถึง ๔๕๒ ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า ๒๔๕ และพจน์ ๒๕๒๓๑, คำบรรยายประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด, หน้า ๔๒๑.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๕/๒๕๐๐ โจทก์ขับซึ่งรถจักรยานสามล้อชนิดทางแล้ว เลี้ยว
กลับรถเข้ามาในทางของจำเลยโดยกระชั้นชิด จำเลยหยุดรถไม่ทันจึง เป็นเหตุให้รถ
ชนกันขึ้น ซึ่งเกิดจากความผิดของโจทก์ก็คือรถยนต์ที่จำเลยควบคุมชนรถจักรยานสามล้อ
ที่โจทก์ขับขึ้นมาเอง ตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๗ แม้
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๕ จะบังคับให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อ
เท็จจริงใด ๆ เป็นฝ่ายนำสืบก็ดี เมื่อจำเลยรับแล้วว่ารถยนต์ที่จำเลยควบคุมมาชนจักรยาน
สามล้อ เช่นนี้ หน้าที่นำสืบปลดเปลื้องความรับผิดชอบแก่จำเลยตามมาตรา ๔๓๗ บังคับไว้^๑

ง. บุคคลผู้ต้องรับผิด

บุคคลผู้ต้องรับผิดสำหรับยานพาหนะ ได้แก่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแล
ยานพาหนะ สำหรับทรัพย์สินอันตรายได้แก่ผู้ครอบครอง กฎหมายจำกัดไว้เพียง เท่านั้น
บุคคลอื่นนอกจากนี้ไม่ต้องรับผิด เช่นเจ้าของ นอกจากเจ้าของนั้นเป็นผู้ครอบครองหรือ
ควบคุมดูแลด้วย (ต่างกับมาตรา ๔๓๓ ซึ่งเจ้าของสัตว์อาจต้องรับผิด) หรือผู้หนึ่งไป
ในยานพาหนะด้วย ผู้ที่ให้ความรู้คำแนะนำในการตรวจสอบเครื่องจักรกล เมื่อเกิด
ความเสียหายจากยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลนั้น ก็ไม่ต้องรับผิด คำว่า "ผู้ครอบครอง"
หมายถึงมีหรือทรงสิทธิครอบครอง^๒ เจ้าของรถยนต์ซึ่งไม่ได้ครอบครองหรือ
ควบคุมไม่ต้องรับผิดตามมาตรานี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๓/๒๕๒๒ และ ๒๓๘๘/๒๕๒๓)
ลูกจ้างของจำเลยรับน้ำมัน เบนซินขนถ่ายลงถังในเรือ เป็นการครอบครองน้ำมันแล้ว

แต่ จิตติ คิงส์คีย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๒ มาตรา
๓๕๕ ถึง ๕๕๒ ว่าด้วยมรดกแห่งหนึ่ง, หน้า ๒๕๔. มีบันทึกความเห็นว่าการจริงรถสามล้อ
แม้จะเดินด้วยกำลังคนไม่ได้ เดินด้วยกำลัง เครื่องยนต์ แต่ก็มีเครื่องจักรกลทำให้รถวิ่งได้
เร็วกว่ากำลังคนจะพาไปได้ โดยไม่มีเครื่องจักรกลช่วยเช่นนั้น ตามคำพิพากษานี้
อาจวินิจฉัยโดยถือว่าเป็นเครื่องจักรกลคนละประเภท จึงไม่ถือเป็นสิ่งอันตรายด้วยกันก็ได้
ซึ่งผู้เขียนมีความ เห็นว่ารถจักรยานสามล้อมีไชยานพาหนะอัน เดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล
เพราะคนเป็นผู้ใช้กำลังทำให้ให้ยานพาหนะนั้นเดิน.

^๒ไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด,
หน้า ๑๒๕.

(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๑/๒๕๑๖) พลตำรวจเอกไขกัญญา เถาวรณยศของกรมตำรวจไปซบที่เงินเกิดเสียหายขึ้น พลตำรวจ เป็นผู้ครอบครองรถนั้น กรมตำรวจไม่ได้ครอบครองจึงไม่ต้องรับผิดชอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๖/๒๕๕๗) จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เป็นสามีภริยากัน เป็นเจ้าของบ้านที่เกิดเหตุ ซึ่งจำเลยทั้งสองสายทองแดง เปลือยปลอยกระแสไฟไว้รอบบ้านแล้วไม่ดูแลให้สายไฟฟ้าอยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นเหตุให้สายไฟฟ้าตกลงมาพาดรั้วคูดูดตายซึ่งไปยื่นมีสสาวะริมรั้วถึงแก่ความตาย จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เป็นผู้ครอบครองทรัพย์ ซึ่งเป็นของ เกิดอันตรายโดยสภาพ ต้องรับผิดชอบจำเลยที่ ๓ เป็นเพียงผู้ดูแลบ้านเท่านั้น แม้จะเป็นผู้ว่าจ้างให้ช่างไฟฟ้าเดินสายไฟดังกล่าว ก็ไม่ใช่ผู้ครอบครองไฟฟ้านั้น จึงไม่ต้องรับผิดชอบ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๑๕/๒๕๒๓) ส่วนผู้ควบคุมดูแลนั้น อาจเป็นแต่ผู้ยึดถือยานพาหนะเท่านั้นก็ได้ ถ้าอยู่ในฐานะที่สามารถควบคุมบังคับกำลัง เครื่องจักรกลของยานพาหนะได้ ก็อยู่ในความหมายของมาตรานี้ ลูกจ้างของเจ้าของรถยนต์มีหน้าที่ควบคุมรถ ลูกจ้างให้คนอื่นขับรถ ลูกจ้างและนายจ้างต้องรับผิดชอบในเหตุที่เกิดขึ้น คนโดยสารรถโดยไม่เสียค่าโดยสารก็เรียกค่าเสียหายได้

ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอาจต้องรับผิดชอบร่วมกัน เช่น เจ้าของรถให้ผู้ที่มาสมัคร เข้าทำงานเป็นคนขับรถยนต์ทดลองขับให้ดู โดยเจ้าของรถนั่งไปด้วย ผู้สมัครได้ขับรถชนใจทักบาศเจ็บสาหัส แม้ผู้สมัครยังไม่ใช่ลูกจ้าง เจ้าของรถก็ต้องรับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้ครอบครองรถตามมาตรา ๕๑๒/๒๕๕๗)

ข้อสังเกต กรณีที่ลูกจ้าง เป็นผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลแล้ว ยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลนั้นก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นในขณะปฏิบัติงานในทางการที่จ้างของนายจ้าง ซึ่งลูกจ้างจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๕๓๗ นั้น มีปัญหาว่านายจ้างจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๕๒๕^๑

^๑มาตรา ๕๒๕ มีบัญญัติว่า "นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น"

ด้วยหรือไม่ ปัญหานี้อาจตอบได้ว่า เมื่อความรับผิดเกิดจากตามมาตรา ๔๓๗ จักว่าเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับละเมิด จึงต้องนำมาตรา ๔๒๕ มาใช้บังคับกับมาตรา ๔๓๗ ด้วย ทั้งนี้ นายจ้างต้องรับผิดร่วมกับลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างต้องรับผิดตามมาตรา ๔๓๗ ด้วย คำว่า "ในผลแห่งละเมิด" ตามมาตรา ๔๒๕ มิได้หมายความว่าเฉพาะละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ เท่านั้น แต่หมายความว่ารวมถึงละเมิดตามมาตราอื่น ๆ ทุกมาตราด้วย เกี่ยวกับปัญหานี้มีคำพิพากษาฎีกาที่สมควรพิจารณา ๒ เรื่องคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๖๗/๒๔๘๖ จ้างควาญช้างให้เลี้ยงช้างและคุมไปทำงานที่รับจ้าง ช้างไปทำลายทรัพย์สินคนอื่นเสียหาย ผู้จ้างยังต้องรับผิด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๑/๒๕๑๖ ลูกจ้างจำเลยนำเรือไปบรรทุกน้ำมันจากคลังน้ำมันบริษัทซิมมิทตามที่จำเลยใช้ เมื่อลูกจ้างบริษัทซิมมิทถายน้ำมัน ซึ่งบรรทุกในเรือแล้ว ลูกจ้างจำเลยจึงคิดเครื่องยนต์เพื่อนำเรือออกไปจากท่า จากนั้นจึงมีเสียงระเบิดที่หัวเรือตรงที่เติมน้ำมันแล้วไฟลุกตาม น้ำมันที่ไหลอยู่ที่ท้องเรือ ลูกจ้างจำเลยจึงปล่อยให้เรือลอยไป เรือที่ถูกไฟไหม้ลอยปะทะทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย กรณีปรับไต่ตามมาตรา ๔๓๗ วรรค ๒ ซึ่งจำเลยจะต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่น้ำมันเบนซินที่ลูกจ้างจำเลยครอบครอง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนี้ เกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือเกิดเพราะความผิดของโจทก์เอง

มีนักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า ตามมาตรา ๔๓๗ ผู้ครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือทรัพย์สินอันตรายเท่านั้นจึงจะต้องรับผิด นายจ้างของบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดด้วย เพราะลูกจ้างไม่ได้กระทำละเมิดตามมาตรา ๔๒๐ ในทางการที่จ้างอันจะทำให้ให้นายจ้างต้องรับผิดตามมาตรา ๔๒๕

จ. ข้อยกเว้นความรับผิด

ตามมาตรา ๔๓๗ นี้ เป็นบทสันนิษฐานให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเกินกว่ากำลังเครื่องจักรกลต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้น แต่มาตรานี้เป็นบทสันนิษฐานไม่เด็ดขาด โดยอาจพิสูจน์หักล้างให้หลุดพ้นจากความรับผิดได้ ตามความในวรรคแรกมีข้อยกเว้นความรับผิดอยู่ ๒ ประการ คือความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั้นเอง

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

โดยแต่นายจางต้องรับผิดรวมด้วยตามมาตรา ๔ ในข้อที่มาตรา ๔๒๕ เป็นบทที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งเพราะการละเมิดได้เกิดขึ้นในทางการที่จ้าง ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วย คูไพจิตร ปุณณพันธ์, คำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่อง ประมวลกฎหมายอาญาลักทรัพย์โดยมิชอบด้วยมีโทษหรือไม่ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย, หน้า ๒๗ - ๒๘.

๑. เหตุสุควิสัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า "หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็มิจะให้ผลพิบัติก็มิให้มีใครจะอาจป้องกันได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสมหรือใกล้จะต้องประสม เหตุนั้น จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลนั้นในฐานะเช่นนั้น" ดังนั้น เหตุสุควิสัยจึงต้อง เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้ แม้จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรแล้ว แต่ถ้าวินิจฉัยว่าเป็นความผิดของตนเองที่ทำให้ เหตุนั้นเกิดขึ้น ไม่ต้องดูแลการป้องกันในตอนหลังอีกแล้ว เพราะตนเองอาจป้องกันเหตุมิให้เกิดขึ้นได้ เป็นการป้องกันความเสียหายอยู่ในตัว ถ้าตนทำให้ เหตุเกิดขึ้นก็เท่ากับไม่ป้องกันความเสียหายนั้นเอง ๑

เหตุที่เกิดขึ้นอาจแยกเป็นเหตุตามธรรมชาติ เช่น พายุ น้ำท่วม พายุหรือเหตุจากการกระทำของคน เช่น สงคราม จราจร คนงานหนักหุงงาน รถเมล์ รถไฟ หักเดิน เป็นต้น ความเสียหายที่เกิดจากเหตุสุควิสัย ต้องมีเหตุเกิดขึ้น และมี การป้องกัน แต่ป้องกันไม่ได้แล้ว เกิดความเสียหาย จึงจะเป็นความเสียหายที่เกิดจากเหตุสุควิสัย ถ้ามีเหตุเกิดขึ้นแต่ไม่ป้องกัน ความเสียหายจึงเกิดขึ้น เช่นนี้ไม่เรียกว่าความเสียหายที่เกิดจากเหตุสุควิสัย เช่น น้ำท่วม เพราะฝนตกหนัก น้ำไหลบ่า เข้าหมู่บ้าน เหตุการณ์เป็นแค่ เหตุธรรมชาติ ไม่มีใครป้องกันไม่ให้เกิดได้ แต่จะให้ผลพิบัติคือความเสียหาย ถ้ายังป้องกันได้ไม่ใช่ เหตุสุควิสัย ชาวบ้านทั้งหลาย เข้าย้ายโคกระบือหรือขนข้าวหนึ่น้ำได้ทัน เพราะน้ำท่วมขึ้นทีละน้อย แต่จ้าวเลาะ เลยไม้ขนย้ายปลอยให้โคกระบือที่รับฝากตาย หรือข้าวที่ขายแล้วรับฝากไว้เสียหาย ดังนั้นจะแก้ว่าความเสียหายเกิดจากเหตุสุควิสัยไม่ได้ ๒

ความเสียหายที่เกิด เพราะเหตุสุควิสัย เฉพาะในกรณีที่มีความเสียหายเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วย เครื่องจักรกล กรณีเช่นนี้จะ เป็นเหตุสุควิสัยหรือไม่ถือว่า เป็นเหตุสุควิสัย มีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาดังต่อไปนี้

พจน์ ปุ่ปากม, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย
ละเมิด, หน้า ๔๓๒.

๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๒.

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๖๕/๒๕๕๒ กระแสไฟฟ้าที่จำเลยจัดให้มีขึ้น เพื่อจำหน่าย เป็นของที่เกิดอันตรายได้โดยสภาพ ผู้ครอบครองต้องรับผิดชอบทำให้เกิดเสียหายขึ้น ความมาตรา ๔๓๗ วรรคสอง จำเลยผู้ครอบครองจะพ้นผิดเมื่อพิสูจน์ได้ว่า เป็นความผิด ของผู้เสียหายเองหรือ เกิดจากเหตุสุดวิสัย ไม่ใช่จำเลยประมาท เลินเล่อหรือไม่

ความเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัยหรือไม่ จำเลยต่อสู้ว่า เป็นความผิดของผู้ขาย เองที่ไม่ระวังไปสะดุด เขา เองนั้น ไขว่คว้าที่ผู้สัญญาจึงคาดหมายได้ว่าตามทางสาธารณะ นั้นจะมีสายไฟฟ้าที่จะทำให้เกิดอันตรายแก่คนทอดขวางอยู่ ส่วนข้อที่จำเลยต่อสู้ว่าสาย ไฟฟ้าขาดันเกิดแต่เหตุสุดวิสัย เพราะพายุฝนพัดจึก ทางมะพร้าวหรือกิ่งไม้อาจหักมาโดน สายไฟฟ้า สายไฟฟ้าจึงโค่นขาดตกลงมา ศาลฎีกาเห็นว่าหน้าที่ของการจำหน่ายกระแส ไฟฟ้าซึ่งพาดสายไฟตามทางหลวงนั้น จะต้องระมัดระวังป้องกันมิให้ทางมะพร้าวหรือกิ่ง ไม้หักมาโดนสาย อันเกิดอันตรายแก่ประชาชน เช่นคอยตัดรานกิ่งไม้ที่ใกล้ เคียง เป็นต้น แต่จำเลยก็สู้บ่งชี้ไม่ได้เลยว่าสายไฟฟ้านั้นขาดด้วยอาการอย่างไร อันจะชี้ เป็นเหตุ สุดวิสัยได้ เพียงแต่จำเลยให้การว่าขาดเพราะถูกกิ่งไม้ฟาดนั้น ยังไม่พอแสดงว่าความเสียหายเกิดขึ้น เพราะเหตุสุดวิสัย ฯลฯ พายุฝนพัดจึกนั้น จำเลยได้รู้อยู่เมื่อฝนตกดินเปียก กระแสไฟฟ้า เติบแรงขึ้น จำเลยก็ควรรู้อยู่อย่างคี่ยิ่ง แต่เหตุใดจำเลยจึงไม่ออกตรวจดูแล ภายในเวลาอันควรให้สมกับหน้าที่บริการสาธารณะของจำเลย ข้อที่จำเลยอ้างว่าสาย ขาดในเวลากลางคืน อันเป็นเวลานอกเวลาการงานตามปกติของจำเลยนั้น พังไม่ได้เสีย เลย เพราะขณะที่จำเลยทำการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าอยู่ ก็ต้องถือว่าจำเลยมีหน้าที่ ต้องบริหารงานอันเกี่ยวกับไฟฟ้าตลอดขณะนั้น ฯลฯ สายไฟที่ขาดนั้นทอดทิ้งอยู่บนทาง สาธารณะจนถึง เวลาเกิดเหตุเป็นเวลา ๕ นาฬิกาเศษ ไม่มีทางที่จะให้คิดเห็นไปได้ ใดๆเลย ว่าจำเลยได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยดีที่สุดแล้ว หากอันตรายได้บัง เกิดขึ้นโดย ไม่มีทางใดที่จะป้องกันได้ อันจะโต้แย้งว่าเป็นการ เกิดโดยเหตุสุดวิสัย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๔/๒๕๐๑ จำเลยที่ ๑ ขับรถยนต์โดยสารคว่ำท้ายคนตาย จะแก้ตัวว่านอกคันส่งพวงมาลัยหลุดรถจึงคว่ำ ดังนั้นอ้างไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องเครื่องจักรกลของรถยนต์คันนั้นเอง เป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องตรวจตราดูแล ไม่ใช่ภัยนอกอำนาจซึ่งไม่อาจรู้และป้องกันได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๔๔๔/๒๕๐๕ ลูกจ้างของจำเลยนำรถบรรทุกไม้สูงและไม่แปรรูปซึ่งหนักมากออกจากป่าในเวลากลางคืน ต้องผ่านทางที่คดโค้งและลาดเท ข้างทาง เป็นห้วยลึก ผู้ขับควรระมัดระวังให้มากก่อนที่จะนำรถไปใช้ในเส้นทาง เช่นนี้ ต้องตรวจสภาพของรถให้เรียบร้อยเสียก่อน ถ้าขับรถพุ่งลงห้วยข้างทางแล้ว จะอ้างว่าเป็นเหตุสุดวิสัย เนื่องจากสภาพของทาง หรือลูกหมากบังคับคันส่งอาจหลุด ยางระเบิด หรือไฟหน้ารถดับกระทันหันหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๕๔/๒๕๑๐ แม้ไฟหน้ารถจะดับ ถ้าจำเลยขับรถไม่เร็วเกินไปแล้ว รถจะไม่ไหลไปทางขวาจนตกถนน นอกจากนี้จำเลยก็มีโอกาสตรวจหาเหตุที่ไฟหน้ารถดับนั้น เป็นเพราะพฤติการณ์ที่จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ โดยใช้ความระมัดระวังอันควรคาดหมายได้แล้ว จำเลยจึงไม่มีทางที่จะอ้างเอาเหตุที่ไฟหน้ารถดับว่าเป็นเหตุสุดวิสัยได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๖๒/๒๕๑๗ จำเลยใช้เครื่องจักรไฟฟ้าทำโต๊ะจักรเย็บผ้า ซึ่งต้องใช้ไขแฉกเกอร์และทินเนอร์วัตถุไวไฟ จำเลยมีไว้ในครอบครอง ต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากทรัพย์สินเป็นของอันตรายโดยสภาพ เว้นแต่จะพิสูจน์ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย ข้อที่อ้างว่าไฟฟ้าลัดวงจร มิได้เกิดแต่เหตุสุดวิสัย โดยสถานเทียบ แต่เกิดจากเหตุอื่นด้วย จำเลยนำสืบแต่เพียงว่าไฟไหม้อย่างไร จำเลยไม่ทราบ มิได้พิสูจน์ว่า เกิดแต่เหตุสุดวิสัย จึงต้องรับผิดชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ ๖๖๓/๒๕๑๘ ฝ่ายกระโปรงครอบเครื่องยนต์หน้ารถคันที่จำเลยที่ ๑ ขับได้หลุดไปปะทะกระจกหน้ารถคันที่โจทก์นั่ง กระจกแตกทะลุไปถูกหน้าโจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส เหตุที่ฝ่ายกระโปรงรถหลุดออกไป เพราะสปริงขอเกาะฝา

กระโปรงนอนและเบ้าที่รองรับโคนของรังสี ทำให้เบ้าหลวม เนื่องจากใช้มานานจึง เกิด การเสื่อมสภาพ จำเลยที่ ๑ ก็ทราบ แต่หาได้จัดการอย่างใดไม่ ดังนั้นเหตุที่เกิดขึ้น มีชื่อ เหตุสุควิสัย เพราะมีชื่อฝากระโปรงครอบหน้ารถอยู่ในสภาพแข็งแรง เรียบร้อย ตามสภาพแล้ว เกิดจากภายนอกอำนาจ ซึ่งไม่รู้และไม่อาจป้องกันได้

คำพิพากษานิติกาที่ ๔๔๓/๒๕๑๔ ผู้ครอบครองกุแลสถานที่ เก็บรถยนต์ยอ มรวมถึงสายไฟฟ้าในบริเวณสถานที่นั้น ซึ่งต่อออกมาจากบ้านพักไปยังกริ่งสำหรับบ้านพักควย เกิดปั่นรั้ว เก็บคอกรัถถูกสายไฟฟ้า เปลี่ยนตกลงมาทับสายไฟฟ้าตายไม่มีร่องรอยที่ เด็กใน วัยนั้นจะคาดคิดว่าจะมีสายไฟฟ้า เปลี่ยนพาดอยู่ ไม่เป็นความผิดของ เด็ก ผู้ครอบครอง สายไฟฟ้าต้องรับผิดชอบมาตรา ๔๓๗

คำพิพากษานิติกาที่ ๑๗๙/๒๕๒๒ เส้าไฟฟ้าถูกไฟไหม้ล้ม เพราะไม่มีการระวัง ภากลางหญ้า โจรทถูกเส้าล้มทับกับถูกกระแสไฟฟ้า อยู่ในวิสัยที่จำเลยจะป้องกันได้ อันตรายที่เกิดขึ้นถือไม่ได้ว่า เกิดแต่เหตุสุควิสัย

คำพิพากษานิติกาที่ ๓๐๘๑/๒๕๒๓ ผู้ที่นำยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่อง จักรกลมาใช้ในทาง มีหน้าที่ต้องตรวจสอบรักษา เปลี่ยนแก้ไขให้เครื่องจักรกลอยู่ในสภาพ ที่มั่นคงแข็งแรงใช้การได้โดยปลอดภัยเสมอ จำเลยไม่มีพยานแสดงว่า เหตุที่เรียกว่า เบรคแตกไม่มีใครจะอาจป้องกันได้ แม้จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรแล้ว จึงอ้าง เป็นเหตุสุควิสัยไม่ได้

ตัวอย่างคำพิพากษานิติกาที่ถือว่า เป็นเหตุสุควิสัย

คำพิพากษานิติกาที่ ๑๐๘/๒๕๕๔ จำเลยขับรถมาประสบเหตุบังเอิญเกิด บึงกันเกี่ยวกับการจราจร จำเลยจึงขับรถหนีกระสุนปืน แม้จะขับรถเร็วก็ไม่ผิด เพราะได้รับยกเว้นโทษในขณะนี้ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๕๕ เมื่อไม่มี โทษตอนนี้ การที่ผู้ตายวิ่งตัดหน้ารถในระยะ ๑ วา จำเลยหยุดรถไม่ทันทั้งที่ห้ามล้อ คี จึงดับผู้ตาย เป็นเหตุสุควิสัยไม่ใช่ประมาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๒๕/๒๕๐๘ รถบรรทุกขึงยื่นออกมาข้างรถ และเปิดไฟสูง รถที่สวนมา เห็นได้คือ เมื่อเข้าใกล้จนหลบไม่ทัน รถที่สวนมาอ้างได้ว่าไม่สามารถป้องกันการถูกรถบรรทุกขึงชนได้ เพราะเพิ่งจะรู้ว่าและเห็นภัยที่จะมาจากรถบรรทุกขึงในระยะกระชั้นชิดมาก จึงป้องกันไม่ทัน เป็นการนอกอำนาจที่จะป้องกันได้ ถือว่า เป็นเหตุสุดวิสัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๑๘/๒๕๑๐ เด็กวิ่งตัดหน้ารถ คนขี่หักหลบทางขวา แล้วชนคนข้างถนนตาย เป็นเหตุสุดวิสัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๘/๒๕๑๐ จำเลยเป็นหญิงอายุ ๒๕ ปี อยู่ในรถยนต์ แต่ลำพังผู้เดียวในเวลากลางวันประมาณ ๒๑ นาฬิกา คนร้ายมีอาวุธ เข้ามาบังคับให้ขับรถไป จำเลยขับรถฝ่าฝืนไฟสัญญาณพรวดพรากออกไปชนรถอื่น เป็นเหตุสุดวิสัย เพราะบุคคลที่อยู่ในภาวะตะลึงกลัว จะไม่มีความระมัดระวัง เช่นบุคคลปกติหาได้ไม่ แต่ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยกะทันหัน ซึ่งจำเลยในฐานะ เช่นนั้นไม่อาจจะป้องกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๖/๒๕๒๒ รถของโจทก์ขับอยู่ในทางมีรถคันหนึ่งขับเรียงกันมาในทาง เข้ามาในทางรถของจำเลยที่เล่นสวนมา จำเลยหลบไปทางขวา เพราะไม่เห็นแสงไฟรถของโจทก์ ซึ่งถูกรถคันหน้าบัง จึงชนรถโจทก์ เป็นเหตุสุดวิสัย

๒. ความผิดของผู้ต้องเสียหาย ช้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดเพราะการเสียหายเกิดจากความผิดของผู้ต้องเสียหายตามมาตรา ๘๓๗ นั้น หมายถึงกรณีผู้ต้องเสียหายจงใจหรือประมาทเลินเล่อเอง เช่นนาย ก. ขับรถไปตามถนนด้วยความเร็วธรรมดา เด็กชาย ข. วิ่งตัดหน้ารถนาย ก. รถนาย ก. จึงชนเด็กชาย ข. บาดเจ็บ เช่นนี้ นาย ก. ไม่ต้องรับผิด แต่ถ้านาย ก. ยังมีเวลาหลีกเลี่ยงได้ นาย ก. ก็ต้องรับผิด

วารี นาสกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด
จัดการงานนอกสั่ง ล่ามมิควรได้, หน้า ๒๖๘.

หรือในกรณีที่ทั้งผู้เสียหายและจำเลยมีส่วนกระทำความผิดด้วยกัน จำเลยต้องรับผิดชอบเพียงบางส่วน เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๕/๒๕๑๐ เรื่อง เรือยนต์หางยาวชั้นยักกลาง ผูกกระปือในคลอง แม่นผู้เสียหายจะมีส่วนผิดที่ไม่ระมัดระวังปล่อยให้กระปือลงมาแขวนในคลอง แต่ฝ่ายเรือหางยาวแล่นเข้าไปชนกระปือโดยประมาท เรือหางยาวยังมีความผิดอยู่ และผิดมากกว่า ศาลจึงให้ฝ่ายเรือหางยาวใช้ค่าเสียหายให้เจ้าของกระปือ หากผู้เสียหายและจำเลยประมาท เลิน เลอ เท่ากัน ศาลพิพากษาให้ทั้งสองฝ่ายไม่ต้องรับผิดชอบกัน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๖/๒๕๒๔ คนขับรถของโจทก์และจำเลยต่างประมาท เลิน เลอ มิได้ยิ่งหย่อนเท่ากัน ก็เท่ากับทั้งสองฝ่ายต่างทำละเมิดต่อกันเท่า ๆ กัน จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบโจทก์ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๔/๒๕๒๔ วินิจฉัยเช่นเดียวกัน

การที่ผู้เสียหายกระทำตนเองให้เกิดความเสียหาย ถ้า เป็นการกระทำเพื่อหนีอันตรายเฉพาะหน้า ถือว่าผู้เสียหาย จำเป็นต้องเสี่ยงภัยโดยไม่มีทางเลือกเลย หรือ โดยมีเหตุที่จะต้องเลือกเอาในทางเสี่ยงภัยอีกอันหนึ่ง ยิ่งกว่าที่จะยอมรับภัยที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้นเฉพาะหน้า ไม่ใช่ เป็นความผิดของผู้เสียหาย และถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการหนีอันตรายเฉพาะหน้า เป็นความเสียหายที่ใกล้กับเหตุ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๖/๒๕๑๑ เรื่อง ผู้เสียหายกระโดดลงจากรถก่อนที่รถจะชนเสาไฟฟ้า และตกลงไปในคูถึงแก่ความตาย ศาลฎีกาพิพากษาลงโทษจำเลยผู้ขับรถ โดยวินิจฉัยว่าการที่จำเลยขับรถเร็วโดยประมาทชนเสาไฟฟ้าที่พิกัดทาง รถแฉลบจะไปชนเสาไฟฟ้าอย่างแรง ย่อม เป็นที่หวาดเสียวและใกล้อันตรายจะเกิดขึ้น ผู้ตายจึงกระโดดลงจากรถยนต์ในระยะระยะชั้นชิดกันที่รถยนต์จะ เข้าชนเสาไฟฟ้า เพื่อจะหลีกเลี่ยงอันตรายอันจะเกิดขึ้นเฉพาะหน้า และในที่สุด อันตรายนั้นก็เกิดขึ้นจริง ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย จึง เป็นผลที่ใกล้ชิดกับเหตุที่จำเลยขับรถโดยประมาท จำเลยต้องมีความผิด^๒

^๑ พจน ๒๕ ป.๒๓๓, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด, หน้า ๔๓๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๐.

กรณีที่เป็นความผิดของผู้ต้องเสียหายเอง เช่นตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๘/๒๕๑๐ จำเลยมิได้ขับรถเร็ว แต่ทางลัดไม้ที่ขับรถมานั้น เป็นทางจำกัดบังคับให้ขับ โดยข้างหนึ่งเป็นคลอง อีกข้างหนึ่งเป็นเขา จะให้ขับทางคลองไปอีกไม่ได้ เพราะตึกเขา การที่ล้อพวงเอียง เนื่องจากทางตรงนั้นเป็นหลุมเอาหินกองไว้ แต่หินแตก ผู้ตายตัดสินใจกระโดดลงไปเป็นคลอง ซึ่งเป็นหิน เลยถึงแก่ความตาย จำเลยมิได้ขับรถโดยประมาท ความเสียหายจึงมิได้เกิดจากความประมาทของจำเลย^๑

เปรียบเทียบความรับผิดเกิดความผิดในทางละเมิด ความรับผิดเกิดความผิดในการกระทำของผู้อื่น และความรับผิดเกิดความผิดในทางอาญา

ความรับผิดเกิดความผิดในทางละเมิด (Strict Liability) เป็นกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดในผลแห่งละเมิด แม้ว่าผู้ต้องรับผิดนั้น จะมิได้กระทำความผิด เนื่องจากบุคคลนั้นอาจมีส่วนผิดอยู่ด้วย ในการที่เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือมีความบกพร่องในการควบคุมดูแลทรัพย์สินหรือสิ่งของ จึงเกิดความเสียหายขึ้น เช่นอาจเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสัตว์หรือครอบครองวัตถุที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งสมควรจะได้ใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษให้สัตว์ที่ตนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือวัตถุอันตรายที่ตนครอบครองก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น ความรับผิดเกิดความผิดในทางละเมิดถือว่าเป็นลักษณะของการกระทำโดยตรงของผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาสัตว์หรือวัตถุที่ตนครอบครอง

ส่วนความรับผิดในการกระทำของผู้อื่น หรือความรับผิดแทนกัน (Vicarious Liability) เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดให้บุคคลต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ตนต้องรับผิดชอบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ตนได้รับประโยชน์จากการทำงาน เช่นเป็นลูกจ้าง ตัวแทน หรือคนมีความผูกพันในฐานะที่มีหน้าที่ดูแลบุคคลนั้น

เช่นบุตรในความปกครอง บุคคลไร้ความสามารถที่อยู่ในความอนุบาลหรือนักเรียน
ระหว่างอยู่ในความดูแลของครูอาจารย์ เป็นต้น ทั้งนี้โดยบุคคลที่ต้องรับผิดชอบนั้น
มิได้กระทำละเมิดโดยตนเอง หรือมีส่วนผิดอยู่ด้วยและคำว่า "ความรับผิดชอบแทนกัน"
ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้กระทำละเมิดพ้นจากความรับผิด เพราะมีผู้รับผิดชอบเสียแล้ว
แต่หมายความว่าผู้กระทำละเมิดนั้นด้วย เป็นความรับผิดชอบอย่าง
ลูกหนึ่งรวมกัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕๑, ๔๒๕, ๔๒๘, ๔๓๐)^๑
ความรับผิดในการกระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) แตกต่างจากความ
รับผิดเด็ดขาดในทางละเมิด (Strict Liability) ตรงที่ความรับผิดในการ
กระทำของผู้อื่น (Vicarious Liability) นี้ ถือว่าเป็นการกระทำโดยอ้อมของ
บุคคลที่ต้องรับผิด คือขาดความระมัดระวังในการดูแลป้องกันมิให้บุคคลที่ตนต้องรับผิดชอบ
ไปกระทำ ความเสียหายขึ้น และเมื่อบุคคลนั้นได้ใช้ค่าเสียหายอันเกิดจากการ
ละเมิดให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ก็สามารถไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำละเมิดได้ แต่ความรับผิด
เด็ดขาดในทางละเมิดนั้น ไม่สามารถจะไล่เบี้ยเอาค่าเสียหายจากผู้ใดได้ เพราะ
ความเสียหายเกิดจากทรัพย์หรือสิ่งของ มิใช่เกิดจากบุคคล

ความรับผิดทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวนี้ เกิดจากนโยบายของกฎหมายในการ
คุ้มครองมิให้สังคมได้รับความเสียหายและจัดว่า เป็นความรับผิดที่ไม่ต้องการ เจตนา เช่นเดียวกัน
ส่วนความรับผิดเด็ดขาดในทางอาญามีความรับผิด ซึ่งผู้ที่ต้องรับผิดชอบนั้นไม่มี
เจตนาก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น และได้กระทำโดยมิได้ประมาท เลินเล่อและใช้ความ
ระมัดระวังตามปกติแล้ว แต่กฎหมายก็ยังบัญญัติให้บุคคลนั้นรับผิด หรือให้รับผิดทาง

ไพจิตร ปุณณพันธ์, คำอธิบายกฎหมายเฉพาะ เรื่อง ประมวลกฎหมายอาญา
ลักทรัพย์ โดยใช้อุปายมิดั้งหรือไม และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ข้อสันนิษฐานความ
ผิดทางกฎหมาย, หน้า ๕๐.

อาญารวมกับบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ซึ่งเป็นนโยบายของกฎหมายในการปกป้องผลประโยชน์ของสังคมมิให้ได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำของบุคคล

ความรับผิดเกิดความผิดในทางอาญาในกฎหมายไทยมีหลักพื้นฐานมาจากมาตรา ๕๕ วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีบัญญัติให้บุคคลต้องรับผิดในทางอาญาในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิด แม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา^๑ กฎหมายที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งมีในประมวลกฎหมายอาญา บทบัญญัติเกี่ยวกับความผิด หลุโทษ ตั้งแต่มาตรา ๓๖๗ ถึงมาตรา ๓๘๘ และกระจายอยู่ตามมาตราต่าง ๆ เช่น มาตรา ๒๕๔, ๒๕๕ ซึ่งมีบัญญัติให้ผู้ที่เข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ระหว่างบุคคลตั้งแต่สามคนขึ้นไปต้องรับผิดในกรณีที่มิบุคคลหนึ่งบุคคลใดถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัส แม้ว่าคนจะมีได้ เป็นผู้ทำให้บุคคลนั้นถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัสก็ตาม^๒ มาตรา ๒๑๓ สมาชิกองศ์หรือพรรคพวกของโจรซึ่งอยู่คว่ำมือในขณะกระทำความผิด หรืออยู่คว่ำมือในที่ประชุม แต่ไม่ได้คิดค้ำมือในการตกลงให้กระทำความผิดนั้น และบรรดาหัวหน้าผู้จัดการ หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในองศ์หรือพรรคของโจรนั้น ต้องรับผิดในการกระทำของสมาชิกองศ์หรือพรรคพวกของโจรคนหนึ่งคนใดกระทำลงไป^๓ มาตรา ๓๔๐, ๓๔๐ ทวิ กรณีบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีอาวุธติดตัวไปปล้นทรัพย์คว่ำมือ หรือการปล้นทรัพย์ เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับ

^๑ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๕ วรรคแรก บัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา.

^๒ หากเป็นกรณีรู้ว่าเป็นผู้ก่อทำร้ายจนตายถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัส ผู้นั้นก็ต้องรับผิดฐานฆ่าผู้อื่น หรือทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๑-๗๘๒/๒๕๐๔.

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๖/๒๕๓๓, ๑๑๐๓-๑๑๐๔/๒๕๕๖.

อันตรายสาหัส แสดงความทารุณ หรือ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้ร่วมปล้นทรัพย์
ต้องรับโทษสูงขึ้นด้วย ๑ มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง กรณีบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีอาวุธใน
การมีวสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ผู้ร่วมมีวสุมต้องรับโทษสูงขึ้นด้วย และมาตรา ๒๑๕
วรรคสาม หัวหน้าหรือผู้ทำหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดต้องรับโทษสูงขึ้น

นอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความ
รับผิดแก่ชวากในทางอาญาตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ดังนี้ ๒

๑. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๕๘, ๕๙
๒. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๗
๓. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ
ยา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๘ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๖, ๕๐, ๑๑๕
๑๒๐, ๑๒๑
๔. พระราชบัญญัติวัตถุที่มีพิษ พ.ศ. ๒๕๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ
วัตถุที่มีพิษ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๖ มาตรา ๓๘ ทวิ วรรคสอง, ๓๘ จีตรา วรรคสอง
และ ๓๘ ฉ. วรรคสอง
๕. พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๑๗ มาตรา ๑๖.
๖. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา
๒๐, ๕๘ วรรคสาม, ๕๙ วรรคสาม และ ๑๐๐ วรรคสอง
๗. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๔๘, ๔๙ และ ๕๓
๘. พระราชบัญญัติมาตราซึ่งตรวจวัด พ.ศ. ๒๕๖๖ มาตรา ๓๓
๙. พระราชบัญญัติควบคุมยาง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๘

๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๑/๒๕๑๒, ๑๖๗/๒๕๑๔, ๘๔-๘๕/๒๕๑๖.

๒ บทบัญญัติในพระราชบัญญัติตามข้อ ๑ - ๙ ความละเอียดได้กล่าวไว้แล้ว
ในบทที่ ๓ ข้อ ๓ เรื่องประเภทความรับผิดแก่ชวากตามกฎหมายอื่น.

๑๐. พระราชบัญญัติป้องกันการค้าอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๕๕๕

มาตรา ๑๐

นอกจากพระราชบัญญัติต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบเกิดชาติในทางอาญาปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร, พระราชบัญญัติป่าไม้, พระราชบัญญัติการพนัน, พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ พระราชบัญญัติภาษีการค้า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเรียกว่า เป็นความรับผิดชอบเกิดชาติในทางอาญา แต่ก็ยังคงมีข้อต่อสู้ในการปฏิเสธไม่รับผิดชอบหรือไม่รับโทษได้โดยยกข้อต่อสู้ขึ้นเกี่ยวเนื่องด้วยองค์ประกอบทางจิตใจมาปฏิเสธความรับผิด คือ

๑. การไม่รู้สึกแท้จริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๕ วรรค ๓

๒. การไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๕ วรรคแรก

ความเต็มบัญญัติไว้ดังนี้ "มาตรา ๑๐ ถ้าความผิดได้กระทำลงโดยสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ ตามความมุ่งหมายขององค์การนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การก็ดี สมาชิกคนใดซึ่งอยู่ด้วยในการกระทำความผิดหรือได้ร่วมประชุมในคราวประชุมใด ๆ ซึ่งได้มีการตกลงให้กระทำความผิดดังกล่าวนี้ ก็มีความผิดของระวางโทษ เสมือนได้กระทำความผิดนั้น"

๓. ความมีน้เมา เพราะ เสพย์สุราหรือสิ่ง เมาอย่างอื่น ซึ่งความมีน้เอนั้นได้ เกิดโดยผู้เสพย์ไม่รู้ว่สิ่งนั้น จะทำให้น้เมาหรือถูกขี้ใจให้เสพย์ และได้กระทำ ความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา ๖๖

๔. การกระทำความผิดด้วยความจำ เป็น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๗

๕. การกระทำการป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘

๖. การกระทำตามคำสั่งของ เจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๐

๗. ความอนาญตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๓, ๗๔, ๗๕

เมื่อไ้ทราบลักษณะของความรับผิด เกิดขาดในทางอาญาแล้ว จึงนำมา เปรียบ เทียบกับความรับผิด เกิดขาดในทางละ เม็ด จะเห็นได้ว่ามีข้อเหมือนกัน คือความรับผิด ทั้ง ๒ ประการนี้เกิดจากนโยบายของกฎหมายในการคุ้มครองมิให้สังคมไ้รับความ เสียหาย และเป็นความรับผิดที่ไม่ต้องการ เจตนา เช่นเดียวกัน และไม่ต้องมีการกระทำ โดยจงใจ หรือประมาทแต่อย่างใด ถือว่า เป็นการกระทำโดยตรงของผู้รับผิด ที่เรียกว่า เป็นการกระทำโดยตรงนั้น หมายความว่า เป็นเรื่องไ้ผู้รับผิดนั้นจะคงดูแลระมัดระวัง ผู้ไ้กระทำผิด ซึ่งอยู่ในความดูแลของตน แต่ไ้ละ เว้นไม่ไ้ความระมัดระวังตามที่ กฎหมายกำหนด

ข้อที่แตกต่างกันระหว่างความรับผิด เกิดขาดในทางละ เม็ดกับความรับผิด เกิดขาดในทางอาญาก็คือ เรื่องข้อต่อสู้ในการปฏิเสธความรับผิด ความรับผิด เกิดขาด ในทางละ เม็ดนั้น จะยกข้อต่อสู้ไม่รับผิดไ้เฉพาะกรณีไ้ตนไ้ไ้ความระมัดระวังอัน สมควรแล้ว และกรณีเกิดแต่ เหตุสุดวิสัย หรือเกิด เพราะความผิดของผู้ต้อง เสียหาย เท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๓, ๔๓๔, ๔๓๗) ส่วนความ รับผิด เกิดขาดในทางอาญามีข้อต่อสู้อื่น เกี้ยว เนื่องด้วยองค์ประกอบทางจิตใจหลายประการ ดังไ้กล่าวมาแล้ว

ประเภทความรับผิดชอบเกิดจากตามกฎหมายอื่น

กฎหมายไทยได้กำหนดความรับผิดชอบในลักษณะความรับผิดชอบเกิดจากไว้มีใช้น้อย ทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ แต่ในกฎหมายอื่น ๆ นั้น มีลักษณะความรับผิดชอบในทางอาญามักกว่าในทางแพ่ง เพราะในทางแพ่งต้องยอมมากุ บหมัตติในกฎหมายลักษณะละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าจะเรียก ร้อง ค่าสินไหมทดแทนกันได้ หรือไม่เพียงใด ประเภทความรับผิดชอบเกิดจากตามกฎหมายอื่น มีดังนี้

๑. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒
๒. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒
๓. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒
๔. พระราชบัญญัติควบคุมพืช พ.ศ. ๒๕๑๐
๕. พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๑๗
๖. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๘
๗. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๔
๘. พระราชบัญญัติมาตรการขัง ทวง คุก พ.ศ. ๒๕๖๖
๙. พระราชบัญญัติควบคุมยาง พ.ศ. ๒๕๔๑
๑๐. พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๒
๑๑. ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕

๑. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒
พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๒ เหตุผล ในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ปรากฏในหมาย เหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

ปัจจุบันนี้การ เสนอสินค้าและบริการต่าง ๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบธุรกิจการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาได้นำวิชาการในทางการตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ ซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาดและความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทั้งหมดที่ นอกจากนั้น ในบางกรณีแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยการกำหนดคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการอยู่แล้วก็ตาม แต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ประกอบธุรกิจโฆษณา เมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค ย่อมจะเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีก็ไม่อาจระงับหรือยับยั้งการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ทั้งหมดที่สมควรให้มีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค เป็นการทั่วไป..."

ตามพระราชบัญญัตินี้ "ผู้ประกอบธุรกิจ" หมายความว่า ผู้ชาย ผู้ผลิต เพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร เพื่อขายหรือผู้ซื้อ เพื่อขายของสิ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบกิจการโฆษณาด้วย ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องกระทำความหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ทั้งในด้านการโฆษณาสินค้าและบริการในร้านตลาดและในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคโดยประการอื่น เช่นดำเนินการทดสอบหรือพิสูจน์สินค้าตามที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหรือคณะกรรมการ เฉพาะ เรื่องสั่งให้ดำเนินการ หรือ เปลี่ยนแปลงสินค้าภายใต้เงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด หรือทำลายหรือจัดให้มีการทำลายสินค้าที่อาจ เป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เป็นต้น ๑ หากผู้ประกอบธุรกิจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม จะต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบแก่ชาติในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๕๔ และมาตรา ๕๕ ดังนี้

๑ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๖.

ความผิดของนิติบุคคลนั้น หากพิสูจน์ได้ดังกล่าวแล้ว บุคคลนั้น ๆ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบกับผู้กระทำผิดด้วย

๒. พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๒ เหตุผล

ในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

"โดยที่กฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และยังไม่มียกเว้นบทบัญญัติคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคที่รัดกุมเพียงพอสมควรปรับปรุง เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดเกิดจากในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๑๗ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๑๗ ใบอนุญาตที่ออกตามความในมาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๖ (๑) ให้คุ้มครองถึงลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตด้วย

ให้ถือว่า การกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตที่ได้รับการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์ได้ว่า การกระทำดังกล่าว เป็นการสุจริตซึ่งตนจะลงมือหรือควบคุมได้"

ตามมาตรานี้ หมายความว่า การกระทำใด ๆ ในการตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา ๑๔ การนำเข้าซึ่งอาหารเพื่อจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามมาตรา ๑๕ และการผลิตอาหารหรือนำเข้าซึ่งอาหารเฉพาะคราว โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๑๖ (๑) ซึ่งเป็นการกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนนั้น ถือว่าเป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย ผู้รับอนุญาตต้องร่วมรับผิดชอบตามมาตรา ๕๓, ๕๔ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๕๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๔ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

"มาตรา ๕๔ ผู้ใดผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหารเฉพาะคราวโดยมิได้รับใบอนุญาตตามมาตรา ๑๖(๑) หรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา ๑๖ วรรคสองต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท"

ผู้รับอนุญาตต้องพิสูจน์ว่าการกระทำดังกล่าวตามมาตรา ๔๘, ๑๕ และ ๑๖(๑) ของลูกจ้างหรือตัวแทนเป็นการสุจริตที่ผู้รับอนุญาตจะดวงรู้หรือควบคุมได้ จึงจะพ้นผิด

๓. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๔ และพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

"เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการขายยาซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ ยังมีการควบคุมกิจการเกี่ยวกับการผลิตยา ขายยาและนำหรือส่งยา เข้ามาในราชอาณาจักรตลอดจนการควบคุมใหม่ เกสัชกรรับผิดชอบเกี่ยวกับการขายยาอันตรายและส่วนอื่น ๆ อีกที่ยังไม่รัดกุมและเหมาะสมแก่ภาวะการณ์ในปัจจุบัน จึงเป็นการสมควรที่จะปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการขายยา ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน"

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบเกิดซากในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๑๖, มาตรา ๕๐, มาตรา ๑๑๘, มาตรา ๑๒๐ และมาตรา ๑๒๑ ดังนี้

"มาตรา ๑๖ ใบอนุญาตที่ออกตามมาตรา ๑๕ ให้คุ้มครองถึงลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตด้วย

ให้ถือว่ากรกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตที่ได้รับการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์ได้ว่ากรกระทำดังกล่าว เป็นการสุจริตที่ตนจะดวงรู้หรือควบคุมได้"

มาตรา ๑๕ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๑๕ ประเภทของใบอนุญาตสำหรับยาแผนปัจจุบันมีดังนี้

- ๑. ใบอนุญาตผลิตยาแผนปัจจุบัน
- ๒. ใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน
- ๓. ใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน เฉพาะยาบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษ

๔. ใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน เฉพาะยาบรรจุเสร็จสำหรับสัตว์

"มาตรา ๕๐ ใบอนุญาตที่ออกตามมาตรา ๔๑ ให้คุ้มครองถึงลูกจ้างหรือตัวแทน
ของผู้รับอนุญาตด้วย

ให้ถือว่า การกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตที่ได้รับการคุ้มครอง
ตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์
ได้ว่า การกระทำดังกล่าว เป็นการสุจริตที่ตนจะลงรูหรือควบคุมได้"

ตามมาตรา ๑๖ และมาตรา ๕๐ มีข้อยกเว้นความรับผิดโดยผู้รับอนุญาตต้อง
พิสูจน์ว่าการกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนตามมาตรา ๑๕ และมาตรา ๔๕ เป็นการ
สุจริตที่ตนจะลงรูหรือควบคุมได้ จึงจะพ้นจากความรับผิด หากผู้รับอนุญาตไม่สามารถ
พิสูจน์ได้ดังกล่าว ผู้รับอนุญาตต้องรับผิดร่วมกับลูกจ้างหรือตัวแทนด้วย

๕. ใบอนุญาตนำเข้าหรือส่งยาแผนปัจจุบันเข้ามาในราชอาณาจักร

ให้ถือว่าผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (๑) หรือ (๕) เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (๒)
สำหรับยาที่ตนผลิตหรือนำหรือส่ง เข้ามาในราชอาณาจักรนั้นด้วย แล้วแต่กรณี

ให้ถือว่าผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (๒) เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (๓) และ (๔)
ด้วย"

มาตรา ๔๘ มีญัตติไว้ดังนี้

"มาตรา ๔๘ ประเภทของใบอนุญาตสำหรับยาแผนโบราณมีดังนี้

๑. ใบอนุญาตผลิตยาแผนโบราณ

๒. ใบอนุญาตขายยาแผนโบราณ

๓. ใบอนุญาตนำเข้าหรือส่งยาแผนโบราณเข้ามาในราชอาณาจักร

ให้ถือว่าผู้ได้รับใบอนุญาตตาม (๑) หรือ (๓) เป็นผู้รับใบอนุญาตตาม (๒)
สำหรับยาที่ตนผลิต หรือนำหรือส่ง เข้ามาในราชอาณาจักรนั้นด้วย แล้วแต่กรณี"

นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. ๒๕๑๐ ยังมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความ
รับผิดชอบเกิดขาดโดยเคร่งครัดในมาตรา ๑๑๘ วรรคสอง มาตรา ๑๒๐ วรรคสอง และ
มาตรา ๑๒๑ วรรคสอง ดังนี้

"มาตรา ๑๑๘ ผู้ใ้ช้ขาย หรือนำหรือสั่ง เข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งยาปลอม
อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๗๒ (๑) ของพระราชโฆษาจกคุดตั้งแแทนหนึ่งปีถึงยี่สิบปี และ
ปรับตั้งแแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว้า เป็นยาปลอม ต้องระวาง
โฆษาปรับตั้งแแทนหนึ่งพันบาทถึงห้าพันบาท"

"มาตรา ๑๒๐ ผู้ใ้ช้ขายหรือนำหรือสั่ง เข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งยาผิด
มาตรฐาน หรือยาที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนคำรับยาอัน เป็นการฝ่าฝืนมาตรา
๗๒(๒) หรือ (๕) ของพระราชโฆษาจกคุดตั้งแแทนหกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแแต่
หนึ่งพันบาทถึงห้าพันบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว้า เป็นยาผิดมาตรฐานหรือ
ยาที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนคำรับยา ต้องระวาง โฆษาปรับไม่เกินห้าพันบาท"

"มาตรา ๑๒๑ ผู้ใ้ช้ขาย หรือนำหรือสั่ง เข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งยา
เสื่อมคุณภาพ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๗๒ (๓) ของพระราชโฆษาจกคุดไม่เกิน
หนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว้า เป็นยา เสื่อมคุณภาพ ต้อง
ระวาง โฆษาปรับไม่เกินสามพันบาท"

ตามมาตรา ๑๑๘ วรรคสอง, มาตรา ๑๒๐ วรรคสอง และมาตรา ๑๒๑
วรรคสองนี้ ไม่มีข้อยกเว้นความรับผิดชอบ ดังนั้น แม้ผู้กระทำจะไม่มีเจตนาหรือประมาท
ก็ต้องรับผิดชอบ จึงจกคว้า เป็นบทบัญญัติ เกี่ยวกับความรับผิดชอบเกิดขาดโดย เคร่งครัด

๔. พระราชบัญญัติว่าด้วยคดี พ.ศ. ๒๕๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราช
บัญญัติว่าด้วยคดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๖

พระราชบัญญัติว่าด้วยคดี พ.ศ. ๒๕๑๐ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๔ มีนาคม
๒๕๑๐ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ
ว่า

“โดยที่ในปัจจุบันยังไม่มียกกฎหมายควบคุมการนำเข้า การส่งออก การผลิต การขาย การใช้รับจ้าง การมีไว้ในครอบครองและการนำมานแดน ซึ่งวัตถุประสงค์ เป็นเหตุให้เกิดอันตรายถึงตาย เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชนอยู่ เสมอ ฉะนั้น เพื่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องมี กฎหมายว่าด้วยการควบคุมวัตถุประสงค์ขึ้น”

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบเด็กชากีในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๓๘ ทวิ วรรคสอง มาตรา ๓๘ จักวา วรรคสอง และมาตรา ๓๘ ฉ. วรรคสอง ดังนี้

มาตรา ๓๘ ทวิ ผู้คนำหรือสิ่งเข้ามาในราชอาณาจักร ขาย มีไว้เพื่อ ขายหรือใช้รับจ้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ปลอมอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ ทวิ (๑) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท

ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุประสงค์ปลอม ต้อง ระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงห้าพันบาท”

มาตรา ๑๓ ทวิ บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา ๑๓ ทวิ ห้ามมิให้ผู้คนำหรือสิ่งเข้ามาในราชอาณาจักร ผลิต เพื่อการค้า ขาย มีไว้เพื่อขาย หรือใช้รับจ้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (๑) วัตถุประสงค์ปลอม
- (๒) วัตถุประสงค์ฉีกมาตรฐาน
- (๓) วัตถุประสงค์เสื่อมคุณภาพ
- (๔) วัตถุประสงค์ที่มีไข่น้ทะเล เป็นไว้
- (๕) วัตถุประสงค์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเล เป็นน”

"มาตรา ๓๘ จัตวา ผู้ใดนำหรือสิ่งเข้ามาในราชอาณาจักร ชาย มีไว้เพื่อขาย หรือใช้รับจ้าง ซึ่งวัตถุมีพิษผิดมาตรฐานหรือวัตถุมีพิษที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนแล้ว อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ ทวิ (๒) หรือ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหกพันบาท

- ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุมีพิษผิดมาตรฐานหรือวัตถุมีพิษที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท"

"มาตรา ๓๘ ฉ ผู้ใดนำหรือสิ่งเข้ามาในราชอาณาจักร ชาย มีไว้เพื่อขาย หรือใช้รับจ้าง ซึ่งวัตถุมีพิษ เสื่อมคุณภาพ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ ทวิ (๓) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ถ้าผู้กระทำการตามวรรคหนึ่งกระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุมีพิษ เสื่อมคุณภาพ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท"

ตามมาตราทั้งสามดังกล่าว ไม่มีข้อยกเว้นความรับผิด ดังนั้น บุคคลซึ่งนำหรือสิ่งเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งวัตถุมีพิษปลอมตามมาตรา ๓๘ ทวิ วรรคสอง วัตถุมีพิษผิดมาตรฐาน หรือวัตถุมีพิษที่รัฐมนตรีสั่งเพิกถอนแล้ว ตามมาตรา ๓๘ จัตวา วรรคสอง หรือวัตถุมีพิษ เสื่อมคุณภาพตามมาตรา ๓๘ ฉ. วรรคสอง โดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุมีพิษซึ่งมีลักษณะดังกล่าวก็ต้องรับผิด

๕. พระราชบัญญัติ เครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๑๗

พระราชบัญญัติ เครื่องสำอาง พ.ศ. ๒๕๑๗ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๑๗ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

๑ มาตรา ๑๓ ทวิ (๒) และ (๕) คู เชียงอรรถษิต ๑ หน้า ๑๖๑

๒ มาตรา ๑๓ ทวิ (๓) คู เชียงอรรถษิต ๑ หน้า ๑๖๑

โดยที่ปัจจุบันยังไม่มีความหมายว่าควยเครื่องสำอาง เป็นเหตุให้บุคคลผู้ใช้ เครื่องสำอางได้รับอันตรายจากกาใช้ เครื่องสำอางบางประเภท หรือบางชนิด สมควรมีกฎหมายควบคุมการผลิต เพื่อขาย การนำเข้า เพื่อขายและการห้ามขาย เครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้และ เครื่องสำอางปลอม เพื่อให้ความ ปลอดภัยกับคุ้มครองอนามัยและสุขภาพของประชาชนผู้ใช้ เครื่องสำอาง"

บทบัญญัติที่ เกี่ยวกับความรับผิดชอบ เกิดขาดในพระราชบัญญัตินี้มี เพียงมาตรา เกี่ยว ตามมาตรา ๑๖ ดังนี้

"มาตรา ๑๖ ไปอนุญาตที่ออกตามมาตรา ๑๓ ให้คุ้มกันถึงลูกจ้างหรือตัวแทน ของผู้รับอนุญาตควย

ให้ถือว่า การกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตที่ได้รับการคุ้มกัน ตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตควย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์ ได้ว่าการกระทำนั้น เป็นการสุกฉ้อฉลจะลงรูหรือควมคุมได้"

ตามมาตรานี้ หากผู้รับอนุญาตพิสูจน์ได้ว่าการกระทำตามมาตรา ๑๓ ของ ลูกจ้างหรือตัวแทน เป็นการสุกฉ้อฉลจะลงรูหรือควมคุมได้ ผู้รับอนุญาตก็หลุดพ้นจาก ความรับผิด ซึ่งเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบ เกิดขาด

๑
มาตรา ๑๓ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๑๓ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต เพื่อขาย หรือนำเข้า เพื่อขายซึ่ง เครื่อง สสำอางตามมาตรา ๕(๑) เว้นแต่ได้รับไปอนุญาต

ผู้รับอนุญาตจะใช้ชื่อในการ ประกอบพาณิชย์กิจซ้ำหรือคล้ายคลึงกับชื่อที่ใช้ใน การประกอบพาณิชย์กิจของผู้รับอนุญาตซึ่งอยู่ใน ระหว่างถูกสั่งพักใช้ไปอนุญาตหรือ ซึ่ง ถูกสั่ง เพิกถอนไปอนุญาตยังไม่ครบสองปีไม่ได้

การขอรับไปอนุญาตและการออกไปอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง"

๖. พระราชบัญญัติว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๔

พระราชบัญญัติว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. ๒๕๑๔ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๔ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า

"เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งได้กระทำกัน ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อร่วมมือกับประเทศภาคีอื่น ๆ ควบคุมการผลิต การขบย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่านหรือการมิไว้ในครอบครอง ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาททั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ มิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคม"

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบแก่ชาคีในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๒๐ มาตรา ๔๔ วรรคสาม มาตรา ๔๕ วรรคสาม และมาตรา ๑๐๐ วรรคสอง ดังนี้

"มาตรา ๒๐ ใบอนุญาตตามมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๘ ให้คุ้มครองถึงลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตด้วย

ให้ถือว่า การกระทำของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตที่ได้รับการคุ้มครองตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์ได้ว่า การกระทำดังกล่าว เป็นการสุจริตที่ตนจะลงรู้หรือควบคุมได้"

มาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๘ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๑๖ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ หรือประเภท ๔ หรือนำผ่านซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภท เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง"

"มาตรา ๑๘ ผู้อนุญาตจะออกใบอนุญาตให้ส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท ๓ และประเภท ๔ หรือจะออกใบอนุญาตให้นำผ่านซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภทแก่ผู้หนึ่งผู้ใด เฉพาะแต่ละครั้ง และจะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ตามที่เห็นสมควร"

ตามมาตรา ๒๐ นี้ ให้ถือว่า การกระทำใด ๆ ตามมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๘ ของลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาต เป็นการกระทำของผู้รับอนุญาต และมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบ โดยผู้รับอนุญาตต้องพิสูจน์ว่า เป็นการสุจริตที่ตนจะล่วงรู้หรือควบคุมได้ จึงจะพ้นความรับผิด

"มาตรา ๕๔ ผู้ใดผลิตหรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ปลอมอื่น เป็นกา ฝ่าฝืน มาตรา ๓๖ (๑) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสามแสนบาท

ผู้ใดขายวัตถุออกฤทธิ์ปลอมอื่น เป็นกา ฝ่าฝืน มาตรา ๓๖ (๑) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ผู้ใดขายหรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ปลอม โดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ปลอม ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงห้าหมื่นบาท"

"มาตรา ๕๕ ผู้ใดผลิตหรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐาน หรือวัตถุออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนวัตถุกำรับอื่น เป็นกา ฝ่าฝืน มาตรา ๓๖ (๒) หรือ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ผู้ใดขายวัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐาน หรือวัตถุออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนวัตถุกำรับอื่น เป็นกา ฝ่าฝืน มาตรา ๓๖ (๒) หรือ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท

๑ มาตรา ๓๖ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๓๖ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย หรือนำเข้า ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ดังต่อไปนี้

(๑) วัตถุออกฤทธิ์ปลอม

(๒) วัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐาน

(๓) วัตถุออกฤทธิ์เสื่อมคุณภาพ

(๔) วัตถุออกฤทธิ์ที่คงขึ้นทะเบียนวัตถุกำรับแต่มิได้ขึ้นทะเบียนไว้

(๕) วัตถุออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนวัตถุกำรับ"

ผู้ขายหรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐานหรือวัตถุออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรี
สั่ง เพิกถอนทะเบียนวัตถุตำรับโดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐานหรือวัตถุ
ออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียนวัตถุตำรับ ของระหว่างโทษปรับไม่เกิน
สามหมื่นบาท"^๑

มาตรา ๑๐๐ ผู้ขาย หรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์เสื่อมคุณภาพ อันเป็น
การฝ่าฝืนมาตรา ๓๖ (๓) ของระหว่างโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกิน
สี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้ใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง กระทำโดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์
เสื่อมคุณภาพ ของระหว่างโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาท"^๒

ตามมาตรา ๕๔ วรรคสาม มาตรา ๕๕ วรรคสาม และมาตรา ๑๐๐ วรรคสอง
ไม่มีข้อยกเว้นความรับผิด ผู้ซึ่งขายหรือนำเข้าซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ปลอมตามมาตรา ๕๔
วรรคสาม วัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐาน หรือวัตถุออกฤทธิ์ที่รัฐมนตรีสั่ง เพิกถอนทะเบียน
วัตถุตำรับตามมาตรา ๕๕ วรรคสาม หรือวัตถุออกฤทธิ์เสื่อมคุณภาพตามมาตรา ๑๐๐
วรรคสาม โดยไม่รู้ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ ซึ่งมีลักษณะดังกล่าว ก็ต้องรับผิด

๗. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๓๐
พฤศจิกายน ๒๔๘๔ บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดเกิดความผิดในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ใน
มาตรา ๔๘, มาตรา ๔๙ และมาตรา ๕๓ ดังนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ มาตรา ๓๖ (๒) และ (๕) คู่มือเชิงอรรถข้อ ๑ หน้า ๑๖๕

^๒ มาตรา ๓๖ (๓) คู่มือเชิงอรรถข้อ ๑ หน้า ๑๖๕

"มาตรา ๔๔ เมื่อมีความผิดนอกจากที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้น
ด้วยการโฆษณาสิ่งพิมพ์ นอกจากหนังสือพิมพ์ ผู้ประพันธ์ซึ่งตั้งใจให้โฆษณา
บนพจนานุกรมนั้น ต้องรับผิดชอบเป็นตุลาการ ถ้าผู้ประพันธ์ไม่ยอมรับผิดหรือไม่ได้
ตัวผู้ประพันธ์ ก็ให้เอาโฆษกและผู้พิมพ์ เป็นตุลาการ

ในกรณีแห่งหนังสือพิมพ์ ผู้ประพันธ์และบรรณาธิการต้องรับผิดชอบเป็นตุลาการ
และถ้าไม่ได้ตัวผู้ประพันธ์ ก็ให้เอาโฆษกและผู้พิมพ์ เป็นตุลาการด้วย"

"มาตรา ๔๕ ในกรณีนี้ที่บุคคลใดกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้
หรือกระทำความผิดใดๆ ด้วยการใช้โฆษณาสิ่งพิมพ์ ผู้แทนของนิติบุคคลนั้น
ต้องรับผิดชอบด้วยเท่าที่ตนได้กระทำ"

"มาตรา ๔๖ ถ้าได้มีการโฆษณาสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วน
ตามมาตรา ๑๕ หรือมาตรา ๓๑ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา มีความผิดของระวางโทษ
ปรับไม่เกินห้าสิบบาทสำหรับความผิดคราวหนึ่ง"

ในมาตรา ๔๔ บัญญัติให้ผู้ประพันธ์ หรือผู้พิมพ์ ต้องรับผิดชอบเมื่อมีความ
ผิดนอกจากที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้นด้วยการโฆษณาสิ่งพิมพ์ นอกจากหนังสือพิมพ์
และในกรณีหนังสือพิมพ์ผู้ประพันธ์และบรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์ต้องรับผิดชอบในมาตรา ๔๕

มาตรา ๑๕ และมาตรา ๓๑ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๑๕ ในสิ่งพิมพ์ทุกฉบับที่พิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักร ให้แสดงปีที่พิมพ์
ชื่อผู้พิมพ์ ชื่อและที่ตั้งโรงพิมพ์หรือสถานที่พิมพ์ในเมื่อไม่มีที่ตั้ง โรงพิมพ์ ชื่อผู้โฆษณา
และที่ตั้งสำนักงานของผู้โฆษณา ไว้ที่ปกหน้าหรือหน้าสำหรับบอกชื่อสิ่งพิมพ์นั้น

บรรดาชื่อซึ่งต้องแสดงตามวรรคก่อน ให้ใช้ชื่อเต็ม"

"มาตรา ๓๑ ให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับที่พิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักร แสดงชื่อและ
ที่ตั้งสำนักงานของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ เจ้าของ ชื่อและที่ตั้งสำนักงานของ
หนังสือพิมพ์ ชื่อและที่ตั้งโรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือพิมพ์นั้นไว้ในหน้าแรกหรือหน้าหลัง

บรรดาชื่อซึ่งต้องแสดงตามวรรคก่อน ให้ใช้ชื่อเต็ม"

ผู้แทนของนิติบุคคลต้องรับผิดชอบเท่าที่ตนได้กระทำ และมาตรา ๕๗ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
ต้องรับผิดชอบในกรณีมีการโฆษณาสิ่งพิมพ์ไม่ถูกต้องครบถ้วนตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๓๑

ในพระราชบัญญัตินี้ ไม่มีบทบัญญัติยกเว้นความรับผิด

๘. พระราชบัญญัติมาตราซึ่ง ตวง วัด พ.ศ. ๒๔๖๖

บทบัญญัติที่ เกี่ยวกับความรับผิด เกิดขาดในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา

๓๓ ดังนี้

"มาตรา ๓๓ ในคดีทั้งปวงที่ตัวแทนหรือลูกจ้างกระทำความผิดที่ระบุไว้ใน
มาตรา ๒๘, ๓๐, ๓๑ และ ๓๒ ท่านให้ถือว่านายจ้าง เป็นตัวการในคดีความผิดนั้น
แต่หาความผิดจนกว่านั้น ต้องได้เกิดขึ้น เพราะเหตุตัวแทนหรือลูกจ้างได้กระทำแทน
หรือกระทำเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง

คำว่าตัวแทนหรือลูกจ้าง ที่ใช้ในมาตรานี้ ท่านให้หมายความว่า บุคคลใด ๆ
ซึ่งกระทำการช่วยเหลือในการงานของนายจ้าง รวมทั้งบุคคลใด ๆ ในครอบครัว
ของนายจ้าง จะเห็นว่าบุคคลนั้น ๆ จะได้รับสินจ้างรางวัลหรือไม่ก็ตาม"

มาตรา ๒๘, ๓๐, ๓๑ และ ๓๒ บัญญัติไว้ดังนี้

"มาตรา ๒๘ ผู้ใดคนหนึ่ง ทำ สิ่ง ขยาย หรือซ่อมเครื่องซึ่ง เครื่องตวง
เครื่องวัด ตามวิธีที่ต่งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ โดยมิได้รับอนุญาตให้ตนกระทำการ
นั้น ๆ ก่อนตามข้อมัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือในการยื่นใบขออนุญาต แจ้ง
ข้อความใด ๆ ที่รู้หรือเชื่อว่าเป็นเท็จก็ดี ท่านว่ามีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน
หนึ่งปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือจำคุกและปรับทั้งสองสถาน"

"มาตรา ๓๐ ผู้ใดคนหนึ่ง ผู้ได้รับอนุญาต เป็นผู้ขายเครื่องซึ่ง เครื่องตวง
เครื่องวัด ขยายเครื่องซึ่ง เครื่องตวง เครื่องวัดใด ๆ ที่ไม่มีเครื่องหมายรับรอง
ก็ดี ที่ซ่อมขึ้นแล้ว แต่ไม่มีเครื่องหมายรับรองซ้ำก็ดี ที่ไม่ถูกต้องตามความประสงค์
ทุกประการ ของพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือ เก็บสิ่งนั้น ๆ ไว้เพื่อขายก็ดี ท่านว่ามี
ความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือจำคุกและปรับ
ทั้งสองสถาน"

"มาตรา ๓๑ ผู้ใดผู้หนึ่ง ในกิจการทอ เนื่องกับผู้อื่น หรือในพาณิชย์กิจใด ๆ กระทำการซั้ ทวง วัด โขยไช้ เครื่องซั้ เครื่องทวง เครื่องวัด หรือสิ่งหนึ่ง สิ่งใด ซึ่งไม่ถูกต้องตามความประสงค์กฎประการของพระราชบัญญัตินี้ก็ดี หรือผู้ใด ผู้หนึ่งมี เครื่องซั้ เครื่องทวง เครื่องวัด ดังที่กล่าวมานั้นไว้ในความปกครองของตน เพื่อใช้ในกิจการทอ เนื่องกับผู้อื่น หรือในพาณิชย์กิจใด ๆ ก็ดี ท่านว่ามีความผิดต้อง ระวังโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือจำคุกและปรับทั้งสอง สถาน"

"มาตรา ๓๒ ผู้ใดผู้หนึ่งปลอมแปลง เครื่องหมายใด ๆ ของสำนักงานกลาง หรือสำนักงานสาขาก็ดี หรือแก้ไข เครื่องหมายนั้นโดยเจตนาก็ดี หรือลบถอน เครื่องหมายนั้น จากเครื่องซั้ เครื่องทวง เครื่องวัด อันหนึ่งไปใช้กับอีกอันหนึ่งก็ดี หรือ โดยเจตนา เพิ่มหรือลดเครื่องซั้ เครื่องทวง เครื่องวัดใด ๆ ที่ได้ทำการให้คำรับรอง และมีเครื่องหมายของสำนักงานกลาง หรือสำนักงานสาขาแล้วก็ดี ท่านว่ามีความผิด ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินสองพันบาท"

ผู้ใดผู้หนึ่งใช้ ชาย จาหน่าย หรือทอดตลาด เครื่องซั้ เครื่องทวง เครื่อง วัดใด ๆ โดยรู้อยู่ว่า สิ่งนั้น ๆ มีตรา เครื่องหมายปลอมแปลง หรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง โดยอาชญากรรมที่กล่าวมาในตอนบนแห่งมาตรานี้ ท่านว่ามีความผิด ต้องระวังโทษจำคุก ไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินสองพันบาท"

๘. พระราชบัญญัติควบคุมยาง พ.ศ. ๒๔๘๑

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิด เกิดจากในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา ๑๘

ดังนี้

"มาตรา ๑๘ การกระทำหรือละเว้นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้จัดทำโดยตัวแทน หรือโดยลูกจ้างผู้มีอำนาจหน้าที่ในทางราชการของตัวการหรือนายจ้างนั้น หากตัวการหรือนายจ้างใคร หรือมีเหตุผลควร จะใคร่รู้แล้ว ให้ถือว่าตัวการหรือนายจ้าง เป็นผู้กระทำผิด เสมือนใคร่กระทำ หรือละเว้นกระทำการนั้นด้วยตนเอง"

ตามมาตรานี้ ให้ถือว่ากรณีที่ตัวแทนหรือลูกจ้างใดกระทำหรือละเว้นกระทำการ ฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัตินี้ ตัวการหรือนายจ้าง เป็นผู้กระทำผิด และมีข้อยกเว้นความรับผิด ในกรณีที่ตัวการหรือนายจ้างไม่รู้หรือไม่มีเหตุผลอันควรจะใคร่รู้ ตัวการหรือนายจ้างก็ ไม่ต้องรับผิด

๑๐. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิด เกิดจากในพระราชบัญญัตินี้มีอยู่ในมาตรา

๗๕ ดังนี้

"มาตรา ๗๕ ผู้ขับขี่รถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย แก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ว่าจะ เป็นความผิดของผู้นั้น หรือผู้หรือควบคุม สัตว์หรือไม่ก็ตาม ของบุคคลหรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควร และพร้อม ทั้งแสดงตัวและแจ้ง เหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ เคียงทันที กับต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล และที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้ได้รับความเสียหายด้วย

ในกรณีที่ผู้ขับขี่หรือขี่ หรือควบคุมสัตว์หลบหนีไป หรือไม่แสดงตัวต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิด เหตุ ให้สันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิด และให้ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดรถคันที่หลบหนี หรือไม่แสดงตนว่า เป็นผู้ขับขี่ จนกว่าคดีถึงที่สุด หรือไต่สวนผู้ขับขี่ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่แสดงตัวต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่ภายในหก เดือนนับแต่วันเกิด เหตุ ให้ถือว่ารถนั้นเป็นทรัพย์สิน ซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือเกี่ยวกับการกระทำความผิด และให้ตกเป็น ของรัฐ"

ตามมาตรา ๓๑ ให้ถือว่าในกรณีที่ผู้ขับรถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินแล้วไม่กระทำกรรมาที่กฎหมายบัญญัติไว้ในวรรคต้น จะต้องถูกสันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิด และถือว่ารถนั้น เป็นทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือ เกี่ยวกับการกระทำความผิดและให้ตก เป็นของรัฐ ข้อสันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิด เช่นนี้ ถือได้ว่ามีลักษณะ เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดเกิดความผิด เพราะหากบุคคลดังกล่าวได้หลบหนีไป กฎหมายสันนิษฐานว่า เป็นผู้กระทำความผิด แม้ว่าอาจจะนำสืบหักล้างปฏิเสธความรับผิดได้ก็ตาม นอกจากนี้ในมาตรา ๓๑ ยังบัญญัติให้รถตก เป็นของรัฐด้วย ซึ่งการรับทรัพย์สินก็เป็นโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๒ ประการหนึ่ง จึงเห็นได้ว่า มาตรา ๓๑ นอกจากจะมีบทสันนิษฐานความรับผิดเกิดความผิดแล้ว ยังมีบทลงโทษผู้กระทำผิดด้วย

๑๑. ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ลงวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๕ ออกตามความในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๐๓ ซึ่งมีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดเกิดความผิดอยู่ในหมวด ๖ เรื่องเงินทดแทน ข้อ ๔๔ และ ๔๕ ดังนี้

"ข้อ ๔๔ เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย หรือ เจ็บป่วยจนถึงแก่ความตาย ในหน่วยงานแจ้งคูปองพนักงานเงินทดแทนแห่งท้องถิ่นที่นายจ้างมีส่วนงานหรือหน่วยงานตั้งอยู่ตามแบบที่อธิบดีกำหนด ภายในสิบห้าวันนับแต่วันพ้นนายจ้างทราบ"

๑ คำพิพากษากฎีกาที่ ๗๗๕/๒๕๑๕ และ ๓๓/๒๕๒๔.

"ข้อ ๔๕ ให้ลูกจ้างซึ่งประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ยื่นคำร้อง เรียกเงิน
ทดแทนจากนายจ้างต่อพนักงานเงินทดแทนแห่งท้องที่ ที่นายจ้างมีสำนักงานหรือ
หน่วยงานตั้งอยู่ ตามแบบที่อธิบดีกำหนดโดยไมชักช้า

"ในกรณีที่ถูกจ้างประสบอันตราย หรือ เจ็บป่วยจนถึงแก่ความตาย ให้ผู้มีสิทธิ
ตามข้อ ๕๐ ยื่นคำร้อง เรียกเงินค่าทดแทนตามวรรคหนึ่ง"

ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยทั้งสองข้อดังกล่าว ได้กำหนดหน้าที่และความ
รับผิดชอบแก่นายจ้างที่จะต้องแจ้งต่อพนักงานเงินทดแทนในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตราย
หรือเจ็บป่วย หรือ เจ็บป่วยจนถึงแก่ความตายโดยนายจ้างมีหน้าที่ต้องแจ้งต่อพนักงาน
เงินทดแทนตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๔๔ และให้ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือ เจ็บป่วยยื่นคำร้อง
เรียกเงินทดแทนจากนายจ้างต่อพนักงานเงินทดแทนตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๔๕ ประกาศ
ทั้ง ๒ ข้อดังกล่าวนี้มีลักษณะคล้ายกับ Workmen's Compensation Act ของอังกฤษ
ที่กำหนดหน้าที่ให้นายจ้างต้องจ่ายเงินทดแทนแก่ลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือ เจ็บป่วยใน
ขณะปฏิบัติงาน โดยที่นายจ้างมิได้เป็นผู้กระทำความผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด

ข้อสังเกต

๑) ความรับผิดชอบดังกล่าว เป็นการสันนิษฐานความผิดในทางอาญา
ของบุคคล บางเรื่องเป็นความรับผิดเพราะบุคคลอื่นกระทำ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับ
ความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) นั้นเอง แต่บางเรื่อง
เป็นความรับผิดของบุคคล ซึ่งสันนิษฐานว่าบุคคลนั้นควรต้องรับผิดโดยไม่เกี่ยวกับบุคคลอื่น
มีปัญหาว่าการกำหนดเช่นนี้จะขัดกับหลักสันนิษฐานที่ตั้งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ หลัก
สันนิษฐานข้อนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญไทย เสมอมาว่า

"ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด
ก่อนที่เจ้าพนักงานอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด
จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้"

มีข้อวิจารณ์ว่า ข้อสันนิษฐานเช่นนี้ ทำให้หน้าที่นำสืบเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นการค้านกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ ในรัฐธรรมนูญข้างต้น ซึ่งสันนิษฐานว่าบุคคลยอมสุจริตหรือบริสุทธิ์ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักกฎหมายดังกล่าวมิได้บัญญัติขึ้นเพื่อสันนิษฐานเรื่องประโยชน์ในการนำสืบ แต่เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อบุคคลว่าจะปฏิบัติต่อผู้นั้นอย่างไร กระทำความผิดมิได้เท่านั้น ในขณะที่การนำหลักความรับผิดชอบไปใช้ในทางอาญาก่อให้เกิดปัญหา เกี่ยวพันกับกฎหมายมหาชนอื่น ๆ ในเรื่องนั้น ๆ การนำหลักความรับผิดชอบไปใช้ในทางแพ่งไม่เกิดปัญหาดังกล่าว เพราะหลักกึ่งที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญไม่ได้คลุมถึง จึงไม่มีประเด็นเรื่องซัดสวรัฐธรรมนูญหรือไม่

๒. ปัญหาต่อไปมีว่า เมื่อกฎหมายกำหนดความรับผิดชอบเกิดจากหรือสันนิษฐานความรับผิดชอบในทางอาญาแล้ว เช่นนี้ จะนำมา เทียบเคียงใช้ เป็นเหตุให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งควยได้หรือไม่ ข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่าข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบทางอาญามีเพื่อประโยชน์ในทางอาญา เท่านั้น เช่น เพื่อลงโทษผู้เกี่ยวข้องคนใดคนหนึ่งอัน เป็นเรื่องระหว่างรัฐกับผู้นั้น ส่วนในทางละเมิดถือหลักว่าต้องมีผู้กระทำ และมีความเสียหาย กล่าวคือต้องมีองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในตามทฤษฎีความผิด หากจะให้รับผิดชอบโดยไม่มี ความผิด ก็ต้องว่ากันตามทฤษฎีรับภัย ซึ่งมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะแล้วตั้งแต่ มาตรา ๔๓๓ ถึงมาตรา ๔๓๗ เมื่อกรณีไม่เข้ามาตรานี้ใดมาตราหนึ่งดังกล่าว ก็ต้องว่าไปตามหลักวินิจฉัยความผิดในบททั่วไป ซึ่งกรณีนี้ก็ คือ มาตรา ๔๒๐ ซึ่งถือทฤษฎีความผิดอย่างเคร่งครัด จริงอยู่ แม้การฝ่าฝืนบทมาตราในพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งมีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลอื่นตามมาตรา ๔๒๒ แต่มาตรา ๔๒๒ มีขึ้นเพื่อสันนิษฐานว่าผู้นั้น เป็นผู้ผิดเท่านั้น และก็ต้องอาศัยหลักว่าต้องมีการกระทำของผู้นั้นตามมาตรา ๔๒๐ ด้วยตนเอง ฉะนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าผู้ใดจะนำบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นมา เป็นประโยชน์ฟ้องร้อง เรียกค่าสินไหมทดแทนโดยถือว่า เป็นความรับผิดชอบเกิดจากทั้งทางแพ่งและทางอาญาไม่ได้

๓. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติ เรื่องความรับผิด
 เกิดจากเหตุไว้ในกฎหมายลักษณะละเมิดแล้ว ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติอย่างเดียวกับกฎหมาย
 ของประเทศที่ใช้ประมวลทั้งหลาย แม้เยอรมันและฝรั่งเศสเองก็ปฏิบัติเช่นนี้ แต่
 โดยเหตุที่ในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการผลิตหรือประดิษฐ์วัตถุ
 และใช้วิธีการต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นได้ง่าย หลักความรับผิด
 เกิดจากจึงกลับมามีบทบาทอีก เพื่อหาผู้ควรต้องรับผิดในกรณีเกิดความเสียหายขึ้นตาม
 ทฤษฎีรับภัย โดยไม่คำนึงถึงความผิด (fault) ของจำเลย ทั้งนี้นิยมนำไป
 บัญญัติไว้ในกฎหมายปลีกย่อยอื่น เช่นอังกฤษ เป็นผู้นำในเรื่องกฎหมายแรงงานที่เรียกว่า
 Workmen's Compensation Act และเป็นเหตุให้ประเทศอื่น ๆ นำไปใช้เป็น
 แบบอย่างถึงกล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ก็มีกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ขับขี่
 อากาศยาน กฎหมายควบคุมสภาวะแวดล้อม แม้กฎหมายของไทยดังที่กล่าวมาแล้ว
 ข้างต้น เช่นพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา
 พระราชบัญญัติการพิมพ์ ก็อาจจะนำเอาหลักความรับผิด เกิดจากในทางแพ่ง ไปบัญญัติลงไว้
 ด้วย นอกจากการบัญญัติความรับผิด เกิดจากทางอาญาไว้ดังกล่าวแล้ว เหตุผลที่
 กฎหมายเหล่านี้ควรจะต้องกำหนดความรับผิด เกิดจากทางแพ่งไว้ด้วยก็คือ ในชั้นต้น
 บุคคลผู้ควรต้องรับผิดนั้น ต้องรับผิดเกิดจากในทางอาญาอยู่แล้ว เช่นบรรณาธิการหนังสือ
 พิมพ์ ต้องรับผิดชอบในข้อเขียน ซึ่งลงที่พิมพ์หนังสือพิมพ์ของตน แต่เป็นที่น่าเสียดาย
 ว่าในปัจจุบัน ยังไม่ได้กำหนดค้ำประกันความรับผิด เกิดจากในทางแพ่งด้วย แม้จะถือว่ามี
 ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๓ แต่ก็มีโอกาสให้
 บรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลุดพ้นจากความรับผิดได้ง่าย โดยอาศัยองค์ประกอบภายใน
 มาตรา ๔๒๓ นั้นเองที่ว่า

"ผู้ใดกล่าวหาไซ่ข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหาย
 แก่ชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี ถ้าเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหากินได้ ถ้าทาง
 เจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขา
 เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ข้อความนั้น
 ไม่จริงแต่หากจะตรวจได้..."

นอกจากนี้ คงได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าในสังคมปัจจุบัน หากมีละเมิดในลักษณะใดที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้บ่อย ๆ ก็ควรต้องหาตัวผู้รับผิดชอบให้ได้ มิฉะนั้นความเสียหายจะเกิดขึ้นอยู่เรื่อยไป ในที่สุดก็จะไม่พ้นภาระของรัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหาย เพราะหาผู้รับผิดชอบจริง ๆ ตามทฤษฎีความผิดไม่ได้ กฎหมายพิเศษดังกล่าว เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติอาหาร พระราชบัญญัติยา พระราชบัญญัติการพิมพ์ ล้วนกำหนดความรับผิดชอบทางอาญา ซึ่งเห็นได้ว่าความเสียหายเกิดขึ้นได้บ่อยครั้ง โดยอาศัยเหตุผลนี้เอง จึงควรทำให้ผู้ต้องรับผิดชอบทางอาญานั้น มีความรับผิดชอบทางแพ่งควบคู่ไปด้วย โดยอาศัยหลักทฤษฎีรับกันเอง

กฎหมายอื่นซึ่งในขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มีคือกฎหมาย ซึ่งกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถยนต์ต้องจัดการประกันภัยยานพาหนะของตน ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายจากยานพาหนะ โดยมีหลักประกันว่าจะได้รับชดเชยค่าเสียหายจากผู้รับประกันภัย กฎหมายดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในต่างประเทศ เพราะความไม่แน่ใจว่าจะนำทฤษฎีรับกันมาใช้ได้ หรือไม่เพียงใดและต้องการหลักเบื้องต้นว่าผู้ขับขี่ยานพาหนะมีความรับผิดชอบเกิดขาดหรือไม่ ซึ่งก็เป็นการสมประโยชน์ของผู้เสียหายที่โดยไม่ต้องการกล่าวถึง เรื่องความรับผิดชอบเกิดขาดของผู้ใดและเป็นการตัดปัญหาไม่ให้รัฐเข้ามา เกี่ยวข้องในฐานะผู้ต้องช่วยเหลือผู้เสียหายในรูปของสวัสดิการหรือประชาสงเคราะห์อย่างหนึ่งอย่างใด ในประเทศไทยมีบทบัญญัติมาตรา ๔๓๗ อยู่แล้ว ซึ่งผู้ครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะดังกล่าวต้องรับผิดชอบตามทฤษฎีรับกันหรือความรับผิดชอบเกิดขาดโดยไม่สนใจว่าจะมีการประกันภัยไว้หรือไม่ ในชั้นต้นจึงดูเหมือนว่าบทบัญญัติตามแบบกฎหมายต่างประเทศนี้ไม่สู้จำเป็นนัก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ศาลฎีกาได้ตีความมาตรา ๔๓๗ ไปในทางที่ทำให้ใช้กับกรณีความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล แต่ผู้เสียหายต้องมีฝ่ายที่ควบคุมหรือครอบครองยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลด้วย เช่นต้องมีใบกรณีรถชนรถ ซึ่งขับเคลื่อนด้วยกำลัง เครื่องจักรกลทั้งคู่ ซึ่งความรับผิดชอบเกิดขาดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่เกิดขึ้น บางทีบทบัญญัติที่บังคับให้เจ้าของยานพาหนะอันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกล เช่นรถยนต์ ต้องเอาประกันภัยรถยนต์ของตนไว้ ก็น่าจะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะยังไม่พิจารณาปัญหาข้อนี้ในวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้